ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Διπλωματική εργασία

«Το Χρονογραφικόν Σύντομον τοῦ Πατριάρχου Νικηφόρου Α΄ Κωνσταντινουπόλεως κατά τον κώδικα Σκιάθου αρ.11»

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΔΡΟΣΙΝΟΥ

Αρ. Μητρώου: 586

ΑΘΗΝΑ 2018

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΔΡΟΣΙΝΟΥ

Το Χρονογραφικόν Σύντομον τοῦ Πατριάρχου Νικηφόρου Α΄ Κωνσταντινουπόλεως κατά τον κώδικα Σκιάθου αρ.11

Μεταπτυχιακή εργασία που υπεβλήθη

στο Τμήμα Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α.

Τομέας Βυζαντινής Φιλολογίας και Λαογραφίας

ΔΙΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
Φώτιος Δημητρακόπουλος

ΜΕΛΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:
Αθανάσιος Μαρκόπουλος

(Λεπτομέρεια από το Ψαλτήρι Khludov, 9os αι. State Historical Museum Khludov, Moscow, add. 129, fol. 51. 1979, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους,* τ. Η΄, Αθήνα:233.)

Περιεχόμενα

Πρόλογος ……. 4

Εισαγωγή …….. 5

Η πολιτική και θρησκευτική κατάσταση στο Βυζάντιο κατά τον 8ο και 9ο αιώνα ... 5

1. Βίος και έργο του πατριάρχη Νικηφόρου Α΄, πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως (758-828) …….. 7

1.1. Ο βίος …… 7

1.2 Το συγγραφικό έργο …….. 15

1.2.1. Ιστορικά έργα …… 15

1.2.2. Θεολογικά έργα ……. 18

1.2.3. Χρονολογικός πίνακας του συνόλου των έργων του πατριάρχου Νικηφόρου.……..... 23

2. Κώδικας 11 Ευαγγελισμού Σκιάθου (α΄ μισό 14ου αι.) …… 26

2.1. Εξωτερικά χαρακτηριστικά ……... 26

2.2 Περιεχόμενο Κώδικα ……. 26

2.3. Περιγραφή φφ. 7-12v …… 27

3. Μεταγραφή του *Χρονογραφικού συντόμου* …….. 29

3.1. Συμπεράσματα από τη σύγκριση του κώδικος μετά της εκδόσεως του De Boor ……. 43

4. Μεταγραφή των επισκοπικών τάξεων ……. 45

Βιβλιογραφία . …….. 51

Παράρτημα ...…….. 55

Πρόλογος

Στα πλαίσια των μεταπτυχιακών μαθημάτων παλαιογραφίας ο κ. Φώτιος Δημητρακόπουλος, ύστερα από παρότρυνση και με την ευλογία του τότε ηγουμένου μακαριστού π. Αγγέλου Λύσσαρη, προέβη σε επανέλεγχο, καταλογογράφηση και φωτογράφιση των χειρογράφων της Ιεράς Μονής Ευαγγελισμού της Σκιάθου. Στο πλαίσιο αυτών των εργασιών, ιδιαίτερο ενδιαφέρον στον καθηγητή προκάλεσε ο κώδικας υπ' αριθμ. 11, για τον οποίο, μάλιστα, εξέδωσε πόνημα το έτος 2008[1].

Η παρούσα εργασία θα επικεντρωθεί:

- στη μεταγραφή του *Σύντομου ιστορικού* του πατριάρχη Νικηφόρου Α΄, στη σύγκριση του κειμένου με την έκδοση του Carolus de Boor, *Nicephori archiepiscopi constantinopolitani opuscula historica*, *Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως χρονογραφικὸν σύντομον*, Lipsiae 1880, επανέκδοση New York, 1975, σσ. 5-135 και στην καταγραφή συμπερασμάτων.
- στη μεταγραφή των πινάκων τάξεων επισκοπών του χειρογράφου και στην παράθεση με τους πίνακες των τάξεων που αναγράφονται στον Jean Darrouzès, *Notitiae episcopatuum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Paris, 1981, not.7, 683-690 και not.11, 1-85 και 86-139, not.1, 1-5.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ βάθους καρδίας τους δύο ομότιμους καθηγητές της επιτροπής. Τον κύριο Φώτιο Δημητρακόπουλο που μου εμπιστεύθηκε το πρωτότυπο αυτό θέμα και τον κύριο Αθανάσιο Μαρκόπουλο για τη σημαντική βιβλιογραφική και όχι μόνο καθοδήγηση.

[1] Δημητρακόπουλος, Φ. 2008. *Από την Κύπρο στη Σκιάθο. Ο κώδ.11 Ευαγγελισμού Σκιάθου, α΄ μισό 14ου αι.,* Ιερά Μονή Ευαγγελισμού Σκιάθου. Ο κατάλογος δημοσιεύθηκε από τον ίδιο, σε συνεργασία με την Άννα Λαμπαδαρίδη, *Κατάλογος χειρογράφων της Ιεράς Μονής Ευαγγελισμού Σκιάθου*, Αθήνα, 2012.

Εισαγωγή

Η πολιτική και θρησκευτική κατάσταση στο Βυζάντιο κατά τον 8ο και 9ο αιώνα

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία διένυσε μια εκτεταμένη περίοδο εσωτερικής και εξωτερικής κρίσης κατά την διάρκεια του 8ου και στις αρχές του 9ου αιώνα. Η σχέση μεταξύ της Κωνσταντινουπόλεως και του πληθυσμού της ανατολικής αυτοκρατορίας είχε ψυχρανθεί λόγω των θρησκευτικών ερίδων. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν η εξασθένηση της άμυνας των ανατολικών θεμάτων και οι συχνές εισβολές των Αράβων στα εδάφη της αυτοκρατορίας. Παράλληλα το Βυζάντιο δέχτηκε πλήγμα και στη Βαλκανική χερσόνησο, όταν οι Βούλγαροι άδραξαν την ευκαιρία και έφτασαν ως τα τείχη της Βασιλεύουσας.

Παρά το γεγονός ότι ο μονοφυσιτισμός είχε καταδικαστεί επίσημα από την ΣΤ΄ Οικουμενική Σύνοδο (680-681), δεν έπαψε η ρήξη μεταξύ παλατιού και εκκλησίας[2]. Για διάστημα είκοσι ετών εναλλάσσονταν στον αυτοκρατορικό θρόνο πρόσωπα ακατάλληλα να φέρουν ισορροπία και τάξη στην κυβέρνηση[3].

Την σταθερότητα αποκατέστησε ο Λέων Γ΄ ο Ίσαυρος (717-741), ο οποίος ως στρατηγός ακόμη του ανατολικού θέματος απομάκρυνε τους Άραβες, ανέβηκε στον θρόνο και υπήρξε ιδρυτής της δυναστείας των Ισαύρων. Ως αυτοκράτορας εργάστηκε σκληρά για να επιβληθεί οριστικά κατά των Αράβων. Καθοριστικό ρόλο είχε η συμμαχία με τους Χαζάρους, η οποία επισφραγίστηκε με τον γάμο του γιού του Λέοντα, Κωνσταντίνο Ε΄, το 733 με χαζαρινή πριγκίπισσα[4].

Την εξυγίανση της κατάστασης με τους γειτονικούς λαούς δεν ακολούθησε η κατάσταση στο εσωτερικό της χώρας. Αυτή τη φορά ο λαός διχάστηκε από τη συμβολική σημασία της προσκύνησης της εικόνας. Η εικονομαχία γεννήθηκε στις περιοχές της ανατολικής αυτοκρατορίας, όπου ο χριστιανισμός συγκρούστηκε για άλλη μια φορά με τον Ιουδαϊσμό, το Ισλάμ και άλλες παλαιές χριστολογικές

[2] Φειδάς, Β. 1994: 750-763.
[3] Ostrogorsky, G. 2002: 176 κ.ε.
[4] Ostrogorsky, G. 2002: 15-22.

αιρέσεις[5]. Ο Λέοντας, ο οποίος καταγόταν από το ανατολικό θέμα, κυνήγησε με σκληρότητα τους εικονόφιλους και θεωρήθηκε ο πρωτεργάτης της εικονομαχίας.

Την ίδια και πιο σκληρή πολιτική ακολούθησε ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Ε΄ (741-775), γιος του Λέοντα. Χαρισματικός στρατηγός με απήχηση στον στρατό εκστρατείας, πέτυχε πολλές πολεμικές νίκες[6]. Στον πρώτο χρόνο της βασιλείας του, μετά τον θάνατο του πατέρα του, σφετερίστηκε τον θρόνο ο διοικητής του ανατολικού θέματος, Αρτάβασδος. Προφασιζόμενος εικονοφιλικές τάσεις ο Αρτάβασδος είχε κερδίσει την υποστήριξη μεγάλου μέρους του λαού και των κοντινότερων συνεργατών του Κωνσταντίνου. Ο Κωνσταντίνος διεκδίκησε το στέμμα με επιτυχία και τιμώρησε με σκληρές ποινές τους αντιπάλους του, ενώ κυνήγησε με σφοδρότητα τους εικονόφιλους[7]. Η πολιτική του ώθησε στα άκρα τις σχέσεις Ανατολής και Δύσης.

[5] Ostrogorsky, G. 2002: 25-26.
[6] Ostrogorsky, G. 2002: 32.
[7] Τη δεκαετία του 760 ο λαός της Κωνσταντινούπολης λάμβανε μέρος στον βασανισμό και εξευτελισμό των εικονόφιλων (βλ. Mango, C. 1990. *Βυζάντιο*: 121).

1. Βίος και έργο του πατριάρχη Νικηφόρου Α΄, πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως (758-828)

1.1. Ο βίος

Ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νικηφόρος Α΄[8], μια από τις εξέχουσες προσωπικότητες της εποχής του, υπήρξε υπερασπιστής της ορθοδοξίας, λόγιος, με ενεργό ρόλο και επίδραση των πράξεών του στα ιστορικά γεγονότα. Πληροφορίες για τον βίο και το έργο του αντλούμε από τον *Βίο* του πατριάρχη τον οποίο συνέγραψε ο μοναχός Ιγνάτιος[9], από τη χρονογραφία του Θεοφάνη[10] και εμμέσως από το συγγραφικό έργο του ιδίου.

Οι πληροφορίες που έχουμε για την προσωπική ζωή και κυρίως για τη νεαρή ηλικία του Νικηφόρου είναι ελλιπείς.

Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 758[11]. Καταγόταν από μια επιφανή και με ιδιαίτερα εικονόφιλες πεποιθήσεις οικογένεια[12]. Γονείς του ήταν ο Θεόδωρος και η Ευδοκία[13]. Ο Θεόδωρος κατείχε την θέση του αυτοκρατορικού γραμματέως (*ἀσηκρήτης*)[14] και ως γνήσιος υπερασπιστής των θείων εικόνων εκδιώχθηκε από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Ε΄ (741-775) και εξορίστηκε στην Πημόλισσα του

[8] Τον *Βίο* του Νικηφόρου Α΄ συνέθεσε ο Ιγνάτιος Διάκονος (βλ. De Boor, *Ignatii Diaconi Vita Nicephori*, 138-217). Από τον Ιγνάτιο προέρχεται η συντριπτική πλειοψηφία των πληροφοριών για το πρόσωπο του Νικηφόρου Α΄. Επιπλέον, για τον Νικηφόρο Α΄ βλ. Kazhdan, A. 1992. "The Patriarch Nikephoros I, patriarch of Constantinople" στο *Oxford Dictionairy of Byzantium*: τ.3, 1477· Alexander, P. J. 1958. *The Patriarch Nicephorus of Constantinople*, Oxford: 54-231· O' Connell, P. 1972. "The ecclesiology of St. Nicephorus I (758-828) Patriarch of Constantinople", στο *Orientalia Christiana Analecta* 194, Rome: 37-53· Travis, J. 1984. *In Defense of the Faith: The Theology of Patriarch Nikephoros of Constantinople*, Brookline, Mass· Hunger, H. 2001. *Βυζαντινή λογοτεχνία. Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών*, τ. 2, Αθήνα: 148-149· Mango, C. , 1986. Βυζάντιον, Αφιέρωμα στον Ανδρέα Στράτο "The Breviarium of the Patriarch Nicephorus," Αθήνα. τ. 2: 539-552. Καρπόζηλος, Α. 2002. *Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι* (8ος-10ος αι.) τ. 2, Αθήνα: 64-66· Τσουγκαράκης, Ν. 1966. «Νικηφόρος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια 9*: 476-477.

[9] De Boor, C. 1975. *Nicephori archiepiscopi constantinopolitani opuscula historica*, *Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικηφόρου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ νέας Ῥώμης συγγραφεὶς ὑπὸ Ἰγνατίου διακόνου καὶ σκευοφύλακος τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Σοφίας*, New York: 138-217.

[10] De Boor, C. 1963. *Theophanis Chronographia*, Lipsiae: 481, 484, 489, 492-503.

[11] Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 1.

[12] De Boor, C. 1975 (*Βίος*): 142[25-26].

[13] De Boor, C. 1975 (*Βίος*): 142[10-13].

[14] De Boor, C. 1975 (*Βίος*): 142[20-21]. Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 1.

Πόντου[15], πιθανότατα το 760[16]. Σύντομα, ο αυτοκράτορας τον ανακάλεσε στο παλάτι, καθώς όμως ήταν σταθερός υπερασπιστής των εικόνων, εξορίστηκε για δεύτερη φορά στη Νίκαια της Βιθυνίας, όπου απεβίωσε[17] ύστερα από έξι χρόνια το 767[18]. Η μητέρα του Νικηφόρου, υπέμεινε με καρτερία τις κακουχίες της εξορίας κοντά στον σύζυγό της[19]. Μετά τον θάνατο του Θεοδώρου, έζησε κοντά στον γιό της, έως ότου εκείνος, στα χνάρια του πατέρα του, ανέλαβε το αξίωμα του αυτοκρατορικού γραμματέα[20], πιθανότατα επί αυτοκράτορος Λέοντα Δ΄ (775-780), γιό και διάδοχο του Κωνσταντίνου Ε΄. Η Ευδοκία τότε αποσύρθηκε σε μοναστήρι[21]. Πιθανότατα απεβίωσε κατά την περίοδο που ο Νικηφόρος κατείχε το πατριαρχικό αξίωμα[22].

Ο Νικηφόρος δεν ήταν το μοναδικό τέκνο του Θεόδωρου και της Ευδοκίας. Σύμφωνα με μια επιστολή του Θεόδωρου Στουδίτη (πρόκειται για τη μοναδική πηγή που διασώζει κάποιες ελάχιστες πληροφορίες για το θέμα), ο Νικηφόρος είχε κάποια αδέλφια, τα οποία φαίνεται ότι απεβίωσαν κι εκείνα κατά την περίοδο της πατριαρχείας του[23].

Όσον αφορά στην παιδική του ηλικία, είναι άγνωστο εάν και κατά πόσο ακολούθησε ο μόλις λίγων ετών Νικηφόρος τους γονείς του στην εξορία ή εάν φιλοξενήθηκε σε οικείο περιβάλλον στην πρωτεύουσα[24]. Ως προς την εκπαίδευση, δεν διευκρινίζεται πότε ξεκίνησε τις σπουδές του ή σε ποιο βαθμό τις έφτασε[25]. Είναι βέβαιο πως λόγω της κοινωνικής του θέσης ολοκλήρωσε την *εγκύκλιο παιδεία*[26]. Από το εγκώμιο άλλωστε του βιογράφου Ιγνατίου, συμπεραίνουμε ότι μελέτησε αστρονομία, γεωμετρία, μουσική, αριθμητική καθώς επίσης και φιλοσοφία[27]. Επομένως, έλαβε την κοσμική παιδεία όπως άρμοζε, ωστόσο τα θεολογικά του συγγράμματα μαρτυρούν αναμφίβολα πως είχε βαθύτατες θεολογικές γνώσεις και

[15] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 142[19]-143[6].
[16] Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 1.
[17] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 143[19-28].
[18] Alexander, P. J. 1958: 56.
[19] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 143[29]-144[2].
[20] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 144[4-10].
[21] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 144[16-17].
[22] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 144[22-24]· Alexander, P. J. 1958: 56.
[23] PG 99 (*Theodore Studite*): 1173[c].
[24] Alexander, P. J. 1958: 56-57.
[25] Σύμφωνα με τον Treadgold, ο Νικηφόρος ολοκλήρωσε τη στοιχειώδη εκπαίδευση πιθανότατα στον τόπο εξορίας, στη Νίκαια της Βιθυνίας, το έτος κατά το οποίο απεβίωσε ο πατέρας του, ενώ η επιστροφή της οικογένειας κατά το 768 στην Κωνσταντινούπολη συνέπεσε με την έναρξη της ανώτερης εκπαίδευσης. Treadgold, W. 2013: 26.
[26] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 144[4-7].
[27] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 149[27]-151[13].

πως μελέτησε τη θεολογία πιθανώς καθοδηγούμενος από τον πατριάρχη Ταράσιο[28]. Η δυνότητα της εκ βάθρων θεολογικής του κατάρτισης αναδεικνύεται την εποχή που διετέλεσε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, αλλά και κατά το διάστημα της εξορίας του[29].

Το 784, επί αυτοκράτορος Κωνσταντίνου του ΣΤ΄ (780-797), πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εκλέχθηκε ο Ταράσιος[30]. Το 787 ο νέος πατριάρχης συγκάλεσε την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο, αποτέλεσμα των εργασιών της οποίας ήταν η αναστήλωση των εικόνων[31]. Εκεί γίνεται η πρώτη ιστορική αναφορά στο πρόσωπο του Νικηφόρου ως αυτοκρατορικού γραμματέως[32]. Σύμφωνα με τον βιογράφο του Ιγνάτιο, φαίνεται πως είχε ενεργό ρόλο καθώς, *ἐγχειρισθεὶς βασιλικὸν ἐπιφώνημα*[33], διατύπωσε με πύρινη γλώσσα την θέση του για τις εικόνες[34]. Βέβαια, στα πρακτικά της Συνόδου ο *εὐκλεέστατος βασιλικὸς ἀσηκρίτης* Νικηφόρος φέρεται ότι απλώς ανέγνωσε δημόσια την επιστολή του πάπα Αδριανού μεταφρασμένη στα ελληνικά[35].

Το 797, επί αυτοκράτειρας Ειρήνης της Αθηναίας (780-802) ο Νικηφόρος, ύστερα από θητεία είκοσι περίπου χρόνων, αποσύρθηκε από την αυτοκρατορική γραμματεία με την προοπτική να απομακρυνθεί από τα κοινά, επειδή τα εγκόσμια δεν του επέτρεπαν να καλλιεργήσει και να βιώσει τη πνευματική ζωή που ποθούσε[36]. Κατέφυγε τότε σε μια ερημική τοποθεσία κοντά στην Προποντίδα του Βοσπόρου[37]. Εκεί παρέμεινε έως ότου διορίστηκε διευθυντής στο μεγαλύτερο δημόσιο πτωχοκομείο της Πόλης[38] και εν συνεχεία στο Μέγα Ορφανοτροφείο της Κωνσταντινούπολης[39]. Τον Φεβρουάριο του 806[40] απεβίωσε ο πατριάρχης Ταράσιος,

---

[28] Alexander, P. J. 1958: 58-59.
[29] Alexander, P. J. 1958: 59· O' Connell, P. 1972. 40.
[30] ODB (*Tarasios*): 2011.
[31] ODB (*Tarasios*): 2011. Φειδάς, Β. 1994: 788-803.
[32] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 146^{21-29}. Ο Treadgoald, υπολογίζει πως ο Νικηφόρος ασκούσε το αξίωμα του αυτοκρατορικού γραμματέως από το 775, πιθανό έτος ολοκλήρωσης της εγκυκλίου παιδείας. Treadgold, W. 2013: 26.
[33] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 146^{24}.
[34] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 146^{25-26}.
[35] Mansi, 1759 κ.ε. Sacrorum conciliorum nova et amplissima colectio, *Πρακτικὰ τῆς ἑβδόμης Συνόδου*, πράξις Δευτέρα, Florenz, vol.12, σσ.1055-1111. Ο Hunger παραθέτει σε υποσημείωση την λανθασμένη αντίληψη του Visser ότι δεν αναφέρεται η συμμετοχή του Νικηφόρου στα πρακτικά της συνόδου (βλ. Visser, A. J. *Nikephoros und der Bilderstreit*, Χάγη: 53. Hunger, H. 2001: 149.
[36] Τους λόγους της απόφασής του αυτής εξηγεί ο ίδιος ο Νικηφόρος σε επιστολή του προς τον πάπα Λέοντα Γ΄(βλ. O' Connell, P. 1972: 39-40).
[37] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 17^{26}-148^{2}.
[38] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 152^{14-18}.
[39] De Boor, C. 1975 (*Bίος*): 147^{26-32}· Alexander, P. J. 1958: 64.
[40] ODB (*Tarasios*): 2011.

αφήνοντας κενό τον πατριαρχικό θρόνο[41]. Ο αυτοκράτορας Νικηφόρος Α΄ απευθύνθηκε ως είθισται, στον εκκλησιαστικό κλήρο για την υπόδειξη υποψηφίου κατά πλειοψηφία για τον πατριαρχικό θρόνο, κάτι που εν τέλει δεν ευόδωσε, καθώς δεν υπήρξε σύμπνοια μεταξύ του κοσμικού κλήρου και των μοναχών[42]. Ο αυτοκράτορας υπέδειξε τον λαϊκό Νικηφόρο[43], του οποίου η εκλογή κυρώθηκε με τυπική ψηφοφορία από λαϊκούς και κληρικούς. Οι μόνοι που αντιτάχθηκαν στην απόφαση του αυτοκράτορα ήταν οι Θεόδωρος και Πλάτων Στουδίτης, οι οποίοι μάλιστα φυλακίστηκαν για εικοσιτέσσερις ημέρες, έως ότου ολοκληρωθεί η ενθρόνιση του νέου πατριάρχη[44].

Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα πέρασε όλα τα στάδια της ιεροσύνης. Εκάρη μοναχός στις 5 Απριλίου στο μοναστήρι των αγίων Σέργιου και Βάκχου, στις 9 Απριλίου χειροτονήθηκε σε διάκονο και στις 10 Απριλίου σε πρεσβύτερο, ενώ η ενθρόνιση πραγματοποιήθηκε την Κυριακή του Πάσχα στις 12 Απριλίου του 806 στην Αγία Σοφία από τους μητροπολίτες Νικόλαο Καισαρείας, Λέοντα Ηρακλείας Θράκης και Θωμά Θεσσαλονίκης[45].

Ο εκάστοτε πατριάρχης πέρα από την εκκλησιαστική εξουσία, είχε δύναμη λόγου σε κρατικές υποθέσεις, ήτοι θέματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον Alexander, ο αυτοκράτορας επέλεξε τον Νικηφόρο, γιατί πληρούσε τις προϋποθέσεις ενός προσώπου φιλικά προσκείμενου στο παλάτι, του οποίου η ενθρόνιση θα αποδυνάμωνε την επιρροή της μοναστικής εκκλησίας[46].

Το διάστημα κατά το οποίο ο Νικηφόρος ανέλαβε τα νέα του καθήκοντα, έδειξε να συμβιβάζεται με την εχθρική στάση που κρατούσε το παλάτι απέναντι στη Ρώμη, καθώς και με τα σκληρά μέτρα που λάμβανε κατά των Στουδιτών[47]. Ουδέποτε ήρθε σε αντιπαράθεση με τον αυτοκράτορα Νικηφόρο Α΄. Τρανό παράδειγμα της αφοσίωσής του στο παλάτι, υπήρξε το γεγονός ότι αποδέχθηκε την επαναφορά του αφορισμένου ιερέως Ιωσήφ[48]. Επί πατριάρχου Ταρασίου, ο αυτοκράτορας

[41] De Boor, C. 1975 (*Βίος*): 152^{28}-153^{23}.
[42] De Boor, C. 1975 (*Βίος*): 153-154.
[43] De Boor, C. 1975 (*Βίος*): 157^{1-10}.
[44] Alexander, P. J. 1958: 70.
[45] Alexander, P. J. 1958: 69.
[46] Alexander, P. J. 1958: 70.
[47] Hunger, H. 2001: 149.
[48] Σύμφωνα με τον P. O' Connell, στην περίπτωση που ο πατριάρχης δεν συμμορφωνόταν με την απόφαση, ο αυτοκράτορας θα επανέφερε το θέμα των εικόνων. (βλ. O' Connell, P. 1972: 12).

Κωνσταντίνος ΣΤ΄ (780-797) είχε κλείσει την πρώτη του γυναίκα σε μοναστήρι, για να παντρευτεί την Θεοδότη. Το μυστήριο είχε τελέσει ο ιερέας των ανακτόρων Ιωσήφ. Η αυτοκράτειρα Ειρήνη πίεσε τον πατριάρχη, ο οποίος δεχόταν επίθεση και από τους Στουδίτες, να αφορίσει τον Ιωσήφ, όπως και έγινε. Με την ενθρόνιση του νέου πατριάρχη Νικηφόρου, ο αυτοκράτορας μπορούσε να άρει τον αφορισμό ανταμείβοντάς τον για τις υπηρεσίες που του είχε προσφέρει κατά την στάση του Βαρδάνη του Τούρκου το 803. Συνέπεια αυτής της απόφασης ήταν οι τεταμένες σχέσεις του αυτοκράτορα και του πατριαρχείου με τον μοναστικό κλήρο, που οδήγησαν στην διάλυση της μονής του Στουδίου και την εξορία των μοναχών Πλάτωνα και Θεόδωρου σε δύο νησιά της Προποντίδας[49].

Όταν ο αυτοκράτορας Νικηφόρος Α΄ σκοτώθηκε στην μάχη κατά των Βουλγάρων, στην Πλίσκα, στις 26 Ιουλίου του 811, ο πατριάρχης Νικηφόρος υποστήριξε την ανάρρηση στον αυτοκρατορικό θρόνο του γαμπρού του τεθνεώτος Νικηφόρου Α΄, Μιχαήλ Α΄, ο οποίος βασίλεψε για πολύ μικρό χρονικό διάστημα (811-813), και εγκατέλειψε την εξουσία μετά από μία νέα νίκη των Βουλγάρων το 813[50]. Στο διάστημα αυτό, ο πατριάρχης κατήργησε όσα διπλά μοναστήρια λειτουργούσαν ακόμα[51]. Επιπλέον, έγιναν σοβαρές προσπάθειες να αποκατασταθούν οι σχέσεις του πατριάρχη με τους Στουδίτες, καθώς τόσο ο αυτοκράτορας όσο και ο πάπας Λέων Γ΄ παρότρυναν επανειλημμένως και τις δύο πλευρές να έρθουν σε συμβιβασμό[52]. Επιπλέον, ο πατριάρχης απολογήθηκε για την στάση που κρατούσε, όσα χρόνια ήταν αναγκασμένος να εκτελεί τις αποφάσεις του αποθανόντος αυτοκράτορα Νικηφόρου Α΄[53], και καθαίρεσε τον ιερέα Ιωσήφ[54]. Ως ένδειξη καλής θελήσεως ο Θεόδωρος από την πλευρά του υποχρέωσε τους ακόλουθούς του να δεχτούν αυτή την απολογία[55].

Ενώ ο πατριάρχης στο σύνολο της ζωής του κρατούσε χαμηλούς τόνους και τον χαρακτήριζε η μετριοπαθής και διπλωματική στάση ζωής, φέρεται ως υποκινητής της σφοδρής και βίαιης επίθεσης που δέχθηκαν οι Παυλικιανοί (αλλιώς Μανιχαίοι), η

[49] Alexander, P. J. 1958: 81-101.
[50] O' Connell, P. 1972: 44-46. Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 2.
[51] Ως *διπλά*, αναφέρονται τα μοναστήρια που κάτω από την ίδια στέγη, αλλά σε διαφορετικούς χώρους, φιλοξενούσαν άνδρες και γυναίκες.
[52] O' Connell, P. 1972: 44-45.
[53] PG 100 (*Ἀπολογητικός μικρὸς*): 833-850.
[54] O' Connell, P. 1972: 45.
[55] Alexander, P. J. 1958: 97.

μόνη αίρεση που εχθρεύτηκε το Βυζάντιο[56]. Σύμφωνα με τον Θεοφάνη[57], ο πατριάρχης εισηγήθηκε στον αυτοκράτορα την θανατική ποινή των Παυλικιανών και των Αθιγγάνων. Ο αυτοκράτορας συμφώνησε και έδωσε το πρόσταγμα. Ανακάλεσε όμως, όταν οι Στουδίτες αντιτάθηκαν σε αυτήν την αποτρόπαια απόφαση, προβάλλοντας ως επιχείρημα την μετάνοια των αιρετικών και το γεγονός ότι δεν επιτρέπεται στους ιερείς να αποφασίζουν θάνατο για τους ασεβείς[58].

Όσο στο εσωτερικό της αυτοκρατορίας συνέβαιναν αυτά, οι πολεμικές συρράξεις με τους Βούλγαρους ελλόχευαν. Ο Κρούμος πρότεινε διάφορες συνθηκολογήσεις, στις οποίες ο αυτοκράτορας δίσταζε να λάβει αποφάσεις. Κι ενώ ο πατριάρχης φαινόταν σύμφωνος, οι Στουδίτες ήταν αντίθετοι σε οποιαδήποτε διαπραγμάτευση[59]. Οι συνεχόμενες ήττες και κυρίως εκείνη στη Βερσινικία κοντά στην Αδριανούπολη στις 22 Ιουνίου του 813, οδήγησαν στην ανατροπή του αυτοκράτορα[60].

Στις 11 Ιουλίου του 813, στέφθηκε νέος αυτοκράτορας ο Λέων ο Ε΄ ο Αρμένιος (813-820)[61]. Άμεση προτεραιότητά του ήταν η απώθηση των βουλγαρικών στρατευμάτων που είχαν φτάσει στα τείχη της Κωνσταντινούπολης. Ο αιφνίδιος θάνατος του Κρούμου στις 14 Απριλίου του 814 απομάκρυνε τον κίνδυνο και επέτρεψε στον Λέοντα να επικεντρωθεί στην ανοικοδόμηση του κράτους[62].

Ο Λέων Ε΄ έτρεφε ιδιαίτερη συμπάθεια προς το πρόσωπο του αυτοκράτορα Λέοντος Γ΄ του Ισαύρου, λόγω των στρατιωτικών του επιτυχιών, και όπως φάνηκε στη συνέχεια, λόγω της εικονομαχικής του πολιτικής. Οι πρώτες συγκρούσεις ανάμεσα στους δύο άνδρες δεν άργησαν να εμφανισθούν[63], και η κατάσταση

---

[56] Mango, C. 1990. *Βυζάντιο*: 121-123.

[57] De Boor, C. 1963. (*Theophanis)*: 495.

[58] Ο Θεοφάνης δεν ονοματίζει τους Στουδίτες. Καθώς θεωρεί σωστή την απόφαση, αναφέρεται σε κακότροπους συμβούλους (βλ. De Boor, C. 1963. *Theophanis*: 495).

[59] Ενας από τους όρους που έθεσε ο Κρούμος ήταν η επιστροφή πολιτικών προσφύγων (βλ. De Boor, C. 1963. *Theophanis*: 497). Οι Στουδίτες παρέμειναν αντίθετοι σε αυτόν τον όρο, επιθυμώντας να προστατέψουν αρκετοί από τους πρόσφυγες, που πιθανότατα είχαν ασπαστεί τον χριστιανισμό. Alexander, σ.101

[60] Ostrogorsky, G. 2002: 71.

[61] Ο μοναχός Ιγνάτιος, φροντίζει με λεπτομερή αναφορά ορισμένων γεγονότων, να δείξει το ποιόν του *ἀγνώμονα* και *ὑπερόπτη* Λέοντα, ο οποίος *ὑφελόμενος διὰ τυραννίδος ὑπέδυ τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα* (βλ. De Boor, C. 1975 (*Βίος*): 163-164). Τόσο ο Ιγνάτιος όσο και ο Θεοφάνης, για να επιδείξουν την σοφία και την πρόνοια του πατριάρχη, αναφέρουν πως ο Νικηφόρος είχε ζητήσει διαπιστευτήρια από τον αυτοκράτορα, πως δεν θα ανακινούσε το θέμα των εικόνων (βλ. De Boor, C. 1975 (*Βίος*): 164· De Boor, C. 1963. (*Theophanis*): 502).

[62] O' Connell, P. 1972: 47.

[63] Σύμφωνα με τον *Βίο* του, ο πατριάρχης Νικηφόρος γνώριζε εξαρχής τι επρόκειτο να συμβεί, εφόσον στεφθεί αυτοκράτορας ο εικονομάχος Λέων Ε΄ (βλ. De Boor, C. 1975 (*Βίος*): 164[8-19]: «Ἦκεν οὖν ἐπὶ τὸ τῆς Σοφίας ἱερὸν ἀναληψόμενος τὸ διάδημα. τότε δὴ τότε αὐτουργῷ τῆς ἀναρρήσεως τῷ μεγάλῳ

μετατράπηκε γρήγορα σε δυσμενή για τον πατριάρχη Νικηφόρο. Το 814 ο εικονομάχος Λέων Ε΄ ανακίνησε το ζήτημα των εικόνων[64]. Μεταξύ των άλλων ενεργειών, που έπραξε ο Λέοντας, ήταν να συγκαλέσει μερίδα κληρικών, για να συνθέσουν ένα ανθολόγιο βασισμένο στα πρακτικά της συνόδου της Ιέρειας (754), το οποίο θα αναδείκνυε εικονομαχικά επιχειρήματα[65]. Στο ίδιο διάστημα, ο αυτοκράτορας κάλεσε τον πατριάρχη, για να του παραθέσει την λαϊκή αντίθεση στις εικόνες[66]. Πίστευαν ότι οι συχνές ήττες από τους βαρβάρους οφείλονταν στην εσφαλμένη αντίληψη των εικονολατρών να προσκυνούν τις εικόνες[67]. Σε αυτό το σημείο ο Λέοντας πρότεινε, να αφαιρεθούν τουλάχιστον οι εικόνες που κρέμονταν χαμηλά σαν συμβιβαστική λύση[68]. Ο Νικηφόρος, φοβούμενος μια νέα περίοδο εικονομαχίας, αρνήθηκε να ανοίξει οποιαδήποτε συζήτηση περί του θέματος και αποχώρησε[69]. Παραμονή των Χριστουγέννων του 814, ο πατριάρχης συγκάλεσε επιφανείς κληρικούς και μοναχούς στο πατριαρχείο, όπου ανέγνωσαν το ανθολόγιο, το μελέτησαν και, αφού απέρριψαν μια προς μια τις παραπομπές, υποσχέθηκαν πως θα ήταν προτιμότερο να υποστούν ενωμένοι τον θάνατο, παρά να υποσχωρήσουν στους εικονομάχους[70]. Ανήμερα των Χριστουγέννων, ο αυτοκράτορας κάλεσε τον πατριάρχη στο παλάτι, τον οποίο δέχθηκε στην αρχή μόνο του[71]. Ύστερα από την ατελέσφορη συζήτησή τους πλαισιώθηκαν από τους ακολούθους τους, όπου αντί να βρεθεί έστω υποτυπώδης συμβιβαστική λύση, ξεκίνησε ουσιαστικά η δεύτερη φάση της εικονομαχίας[72].

Το 815 ο Νικηφόρος αναγκάστηκε να παραιτηθεί από τα καθήκοντά του ως πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, λόγω των αδιάλλακτων εικονόφιλων αντιλήψεών του[73]. Στον πατριαρχικό θρόνο ανήλθε ο προσκείμενος στην εικονομαχική πολιτική

ἀρχιερεῖ τυγχάνειν μέλλοντι, ὁ τὰ ἔμπροσθεν ποιῶν βλέπειν ἀκοίμητος ὀφθαλμός, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν τῷ δικαίῳ τεκμήρασθαι καλῶς ἐδικαίωσεν. ἐδόκει γὰρ ὁ ἅγιος μετὰ τὴν τῆς εὐχῆς ἐπίκλησιν καὶ τὴν τοῦ στεφάνου ἀνάληψιν, ἡνίκα ψαύειν τῆς κορυφῆς τοῦ τελουμένου καιρὸς ἦν, ὡς εἰς ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἐρεῖσαι τὴν χεῖρα καὶ οὕτως τὸν στέφανον ἐπαφεῖναι, ὥστε καὶ ὀδύνης ἐπαισθάνεσθαι διωμολόγει τρανότατα. τὴν γὰρ ὅσον οὐκ ἤδη ἄθεσμον αὐτοῦ κατὰ τῆς ἐκκλησίας τραχύτητα προσρήγνυσθαι μέλλουσαν ἡ ἀκανθοπλὴξ ἐκείνη κορυφὴ τῇ τοῦ ἁγίου ἐπαφῇ προμαντεύεται.»).

[64] ODB (*Leo V the Armenian)*): 1209. Alexander, P. J. 1958: 128.
[65] Alexander, P. J. 1958: 126-128.
[66] Alexander, P. J. 1958: 128.
[67] Alexander, P. J. 1958: 128.
[68] Alexander, P. J. 1958: 128.
[69] Alexander, P. J. 1958: 128.
[70] Alexander, P. J. 1958: 129.
[71] Alexander, P. J. 1958: 129.
[72] O' Connell, P. 1972: 46-49.
[73] Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 2.

του Λέοντος Ε΄ Θεόδοτος Μελισσηνός[74]. Ο τέως, πλέον, πατριάρχης Νικηφόρος, αποσύρθηκε αρχικά στη μονή του Αγαθού, η οποία βρισκόταν βόρεια της Χρυσούπολης, και έπειτα, με εντολή του ίδιου του αυτοκράτορα Λέοντος Ε΄, μεταφέρθηκε στην απομακρυσμένη μονή του Αγίου Θεοδώρου[75]. Εκεί πιθανώς ασχολήθηκε με τη συγγραφή των έργων του[76].

Το 820, ο αυτοκράτορας Μιχαήλ Β΄ (820-829) πρότεινε τον πατριαρχικό θρόνο στον Νικηφόρο, με την προϋπόθεση να μην αναμοχλεύσει το φλέγον θέμα των εικόνων και να το αφήσει ως έχει[77]. Ο Νικηφόρος αρνήθηκε αυτή τη δέσμευση και επέλεξε να περάσει το υπόλοιπο της ζωής του μακριά από την Κωνσταντινούπολη, στη μονή του Αγίου Θεοδώρου, όπου και απεβίωσε στις 5 Απριλίου του 828[78].

Μετά την οριστική αποκατάσταση της προσκύνησης των εικόνων, το σκήνωμα του Νικηφόρου Α΄ μεταφέρθηκε και τάφηκε στην εκκλησία των Αγίων Αποστόλων στη Κωνσταντινούπολη, κατά το 847[79]. Ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νικηφόρος Α΄ ανακηρύχθηκε από την ορθόδοξη Εκκλησία άγιος και η μνήμη του τιμάται στις 2 Ιουνίου[80] και στις 13 Μαρτίου (ανακομιδή των λειψάνων του)[81].

[74] Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 2.
[75] De Boor, C. 1975 (*Βίος*): 200^{29}-201^{7}.
[76] O' Connell, P. 1972: 46-49.
[77] Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 2. Hunger, H. 2001: 149.
[78] De Boor, C. 1975 (*Βίος*): 213^{19-26}. Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 2.
[79] Alexander, P. J. 1958: 147-155· O' Connell, P. 1972: 51-53. Hunger, H. 2001: 149.
[80] *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*: 723-726, n. 1.
[81] *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*: 533-534, n. 1.

1.2 Το συγγραφικό έργο

Ο πατριάρχης Νικηφόρος συνέγραψε αρκετά έργα. Σε νεαρή ηλικία, και προτού αναλάβει το εκκλησιαστικό αξίωμα, ασχολήθηκε με έργα καθαρά ιστορικού περιεχομένου[82]. Με την ανάληψη των νέων του καθηκόντων το 806, άλλαξε η συγγραφική του θεματολογία. Ως πατριάρχης, συνέταξε επιστολές και θεολογικά έργα, τα οποία έθιγαν κατεξοχήν το φλέγον ζήτημα της Εικονομαχίας. Ο κύριος όγκος του συγγραφικού του έργου χρονολογείται από την εποχή της παραιτήσεώς του το 815 και εξής. Πρόκειται για την περίοδο κατά την οποία ο Νικηφόρος ασχολήθηκε με αμιγώς θεολογικά θέματα δογματικής υπόστασης, στα οποία καταφαίνεται η στάση που κράτησε απέναντι στον Κωνσταντίνο Ε΄ και τους λοιπούς πρεσβευτές της Εικονομαχίας[83]. Αξίζει να σημειωθεί, πως από τα έργα αυτής της περιόδου και κυρίως από τους αντιρρητικούς λόγους, αντλούνται ιστορικής φύσεως πληροφορίες, άρρηκτα συνυφασμένες με την στάση του εικονομάχου αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Ε΄[84].

Αν και οι περισσότερες επιστολές δεν διασώθηκαν, τον 9^{ο} αιώνα, πιθανώς επί αυτοκράτορος Θεοφίλου, δημιουργήθηκαν δύο τόμοι, στους οποίους περιήλθε το σύνολο του θεολογικού του έργου[85]. Σχεδόν όλα τα έργα αναγράφονται και αναλύονται με χρονολογική σειρά στο έργο του P. Alexander[86].

1.2.1. Ιστορικά έργα

1. Το σπουδαιότερο συγγραφικό εγχείρημα του Νικηφόρου Α΄, αποτελεί το ιστορικής φύσεως έργο του που τιτλοφορείται *Ἱστορία σύντομος ἀπὸ τῆς Μαυρικίου βασιλείας* ή *Ἱστορικόν σύντομον*[87] ή *Breviarium* (≈ 780[88]).

[82] Hunger, H. 2001: 149. Ο Treadgold δίνει μια ιδιαίτερη ερμηνεία στην ενασχόληση του Νικηφόρου με την ιστοριογραφία. Ισχυρίζεται ότι σε μια περίοδο δυσμένειας κατέφυγε σε αυτόν τον τρόπο ώστε να ενισχύσει τη θέση του στην αυλή «he was writing in order to win imperial favor», «*…when he was trying to make a reputation for himself as a writer and historian*». Treadgold, W. 2013: 27-28.
[83] Τσουγκαράκης, Δ. 1994 (*Ἱστορία σύντομος*): 24. Hunger, H. 2001: 149. Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 2.
[84] Τσουγκαράκης, Δ. 1994 (*Ἱστορία σύντομος*): 24. Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 2.
[85] Hunger, H. 2001: 149.
[86] Alexander, P. 1958: 162-182.
[87] Σύμφωνα με τον Φώτιο (βλ. Hunger, H. 2001: 150).
[88] Τσουγκαράκης, Δ. 1994 (*Ἱστορία σύντομος*): 26.

Πρόκειται για το ιστορικό έργο, στο οποίο καταγράφεται η ιστορία του Βυζαντίου από τον θάνατο του Μαυρικίου και τη βασιλεία του Φωκά το 602 μέχρι τον γάμο του Λέοντα Δ' με την Ειρήνη την Αθηναία το 769[89]. Φαίνεται πως ο Νικηφόρος Α΄ θέλησε να συνεχίσει το ιστορικό έργο του Θεοφύλακτου Σιμοκάττη και έτσι η αφήγησή του ξεκινά ακριβώς από το έτος 602, όπου σταματά η αφήγηση του τελευταίου[90].

Σύμφωνα με τον Φώτιο (*Βιβλιοθ.* κώδ. 66), το ύφος του Νικηφόρου είναι διάφανο και σαφές και η γλώσσα που χρησιμοποιεί δεν είναι τόσο επηρεασμένη από την καθομιλουμένη[91].

Ο Νικηφόρος φαίνεται πως εκτός από τις πηγές στις οποίες έχει βασιστεί και ο σύγχρονός του Θεοφάνης, τον Μέγα χρονογράφο και το χρονικό του Τραϊανού Πατρικίου, έχει μελετήσει επιπλέον τους Ιωάννη Αντιοχέα, Θεοφύλακτο Σιμοκάττη, Γεώργιο Πισίδη και το Πασχάλιο Χρονικό[92]. Στο κείμενο παρατηρείται ιστορικό κενό την περίοδο 641-668, λόγω ελλείψεως ιστορικών στοιχείων και πηγών[93]. Η *Σύντομος ἱστορία* έχει αρκετά κοινά σημεία αλλά και αρκετές διαφορές με τη *Χρονογραφία* του Θεοφάνη του Ομολογητή[94]. Είναι γεγονός πως και τα δύο κείμενα πάσχουν από έλλειψη αντικειμενικότητας σε ότι αφορά τους εικονομάχους αυτοκράτορες[95]. Παρόλα αυτά, η ιστορία του πατριάρχη, αν και σύντομη, θεωρείται πιο εμπεριστατωμένη[96].

Το *Ἱστορικόν σύντομον* εκδόθηκε από τον C. De Boor και βασίστηκε σε ένα μόνο χειρόγραφο, τον κώδικα Vatic. gr. 977 ($11^{ου}/12^{ου}$ αι.)[97]. Αργότερα, όμως, έγινε γνωστό ένα παλαιότερο χειρόγραφο, ο κώδικας *British Museum Add. 19390* ($9^{ου}$ αι.), που όμως φθάνει μέχρι το έτος 713[98].

2. *Χρονογραφικόν σύντομον*:

Το έργο αυτό, όπως προδίδει η ονομασία του, περιέχει χρονολογικούς πίνακες με αφετηρία την εποχή του Αδάμ ως την εποχή του αυτοκράτορα Μιχαήλ Β΄[99]. Εκτενέστερα, το *Χρονογραφικόν* απαριθμεί τα πρόσωπα της Παλαιάς Διαθήκης,

[89] Τσουγκαράκης, Δ. 1994 (*Ἱστορία σύντομος*): 25. Hunger, H. 2001: 150.
[90] Hunger, H. 2001: 150. Alexander, P. 1958: 157-162.
[91] Hunger, H. 2001: 152.
[92] Hunger, H. 2001: 150-151.
[93] Mango, C. "The Breviarium": 542.
[94] Hunger, H. 2001: 150.
[95] Hunger, H. 2001: 151.
[96] Hunger, H. 2001: 151.
[97] Hunger, H. 2001: 152.
[98] Hunger, H. 2001: 152.
[99] Hunger, H. 2001: 152.

τους βασιλείς και τους προφήτες, μέχρι τη βαβυλώνια αιχμαλωσία[100]. Ακολουθούν οι βασιλείς των Περσών από τον Κύρο έως την υποταγή του Δαρείου στον Μέγα Αλέξανδρο[101]. Έπειτα, παρατίθενται οι Πτολεμαίοι βασιλείς, οι Ρωμαίοι και οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες και όλες οι αυτοκράτειρες του Βυζαντίου[102]. Συνεχίζεται η παράθεση των ιουδαίων βασιλέων, των πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως, των παπών, των πατριαρχών Αλεξανδρείας και Αντιοχείας[103].

Το Χρονογραφικόν σύντομον είναι πιθανόν το δεύτερο συγγραφικό έργο του Νικηφόρου και σύγχρονο του Breviarium[104]. Η γλώσσα σε σχέση με το Breviarium είναι πιο απλουστευμένη. Ο κορμός της χρονογραφίας είναι απόρροια ενός συνόλου πηγών συνδεδεμένων με τέτοιο τρόπο ώστε να μην είναι ευκρινής η προέλευση των πηγών ή οι τυχόν προσθήκες του Νικηφόρου[105].

Ο C. Kraus θεωρεί σημαντικό το *Χρονογραφικό σύντομο* κυρίως επειδή παραδίδει τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου από το 602 έως 769.[106] Άλλωστε, και σε αντίθεση με το Breviarium, το *Χρονογραφικό σύντομο* διαθέτει έναν μεγάλο αριθμό χειρογράφων[107].

Διάφορα χειρόγραφα περιέχουν προσθήκες, επεξεργασίες και συνέχειες του χρονικού ως το 944 ή 976[108]. Γύρω στο 870 ο Αναστάσιος Βιβλιοθηκάριος μετέφρασε τη χρονογραφία στα λατινικά[109] ενώ είναι γνωστή και μία σλαβονική μετάφραση[110].

---

[100] Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 3.
[101] Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 3.
[102] Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 3.
[103] Mango, C. 1990. *Nikephoros*: 3.
[104] Treadgold, W. 2013: 28.
[105] Treadgold, W. 2013: 31. Αξίζει να σημειωθεί ότι η νοοτροπία και ο σκοπός του βυζαντινού χρονογράφου είναι *να μένει μακριά από φιλοδοξίες πρωτοτυπίας ή προσωπικής δημιουργικότητας* και στο σημείο του δυνατού να μην διαφαίνεται η συγγραφική του ταυτότητα. Μαρκόπουλος, Α., 1998, Η θέση του Χρονογράφου στη Βυζαντινή κοινωνία, Νοοτροπία-Τεχνοτροπία, Αθήνα: 22-23.
[106] Kraus, C. 2005 *Codices Manuscripti*:32. Από μια άλλη οπτική γωνία, ο Treadgold θεωρεί ότι τόσο η ιστοριογραφία όσο και η χρονογραφία δεν έχουν ιδιαίτερη φιλολογική και ιστορική αξία. Τουναντίον, σύμφωνα πάντα με τον ιστορικό, πρόκειται για την απλή αντιγραφή διαφορετικών πηγών και διαφορετικών πινάκων αντίστοιχα, μεταξύ των οποίων όμως υπάρχει άρτια σύνδεση. Τα έργα του θεωρούνται ποιοτικά κατώτερα κι από εκείνα του Θεοφάνη, ενώ, τέλος, ο λόγος για τον οποίο διασώθηκε μεγάλος αριθμός χειρογράφων της χρονογραφίας, είναι το γεγονός ότι ο Πατριάρχης Νικηφόρος αγιοκατατάχθηκε. Treadgold, W. 2013: 30-31.
[107] Hunger, H. 2001: 152. Επίσης, για τα χειρόγραφα βλ. έκδ. De Boor, C. 1975 (*Χρονογραφικὸν σύντομον*): 5.
[108] Hunger, H. 2001: 152.
[109] Hunger, H. 2001: 152.
[110] Δετοράκης, Θ. 2003. *Βυζαντινή Φιλολογία. Τα πρόσωπα και τα κείμενα*. τ. Β΄, Ηράκλειο:410.

Ο De Boor, ενώ στην κριτική έκδοση έκανε πλήρη έρευνα για το Breviarium και τον Βίο του Νικηφόρου, στο *Χρονογραφικό σύντομο* δεν έλαβε υπόψιν του, τους παλαιούς ελληνικούς κώδικες και την σλαβική παράδοση. Το 1832 και το 1838 ο Καινοδιαθηκολόγος Karl Credner εξέδωσε το Χρονογραφικό βάσει του κώδικα Bosé στον οποίο μάλιστα στηρίχθηκε η έκδοση της Patrologia Graeca.[111] Ο εν λόγω κώδικας είναι πληρέστερος, με τις χρονολογίες των αρχιερατευσάντων και ορισμένες επιπλέον πληροφορίες που αφορούν σε εκκλησιαστικά γεγονότα[112].

1.2.2. Θεολογικά έργα

1. *Epistola ad Leonem III Papam*[113]:

   Στο συγγραφικό έργο της περιόδου που ασκούσε το υψηλό αξίωμα, συγκαταλέγεται μια επίσημη επιστολή προς τον ομόλογό του, πάπα Λέοντα ΙΙΙ (795-812), την οποία συνέταξε αρκετά καθυστερημένα, το 811/812, με αφορμή την ενθρόνιση του δευτέρου[114]. Η επιστολή δεν συμπεριλαμβάνεται στο αμιγώς θεολογικό έργο, αλλά αποτελεί το αρχαιότερο διασωθέν έγγραφο εκείνης της περιόδου[115]. Ουσιαστικά, πρόκειται για ένα κρατικό έγγραφο με τυπικό και απολογητικό χαρακτήρα, στο οποίο μεταξύ άλλων παραθέτει τους λόγους της καθυστερήσεώς της[116]. Συνειδητά υπογράφει ως επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως και όχι ως οικουμενικός πατριάρχης, για να αποφευχθεί οποιοδήποτε σημείο τριβής, όπως είχε συμβεί με τον προκάτοχό του Λέοντα, πάπα Αδριανό (772-795), ο οποίος διαφωνούσε με αυτόν τον τίτλο[117].

2. *Ἀπολογητικὸς πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν περὶ τοῦ κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων πάλιν νέου σχίσματος*[118].

   Θεωρείται το πρώτο θεολογικό έργο του πατριάρχη, το οποίο έχει εκδοθεί δύο φορές[119]. Ο πρώτος του εκδότης, A. Mai, το ονομάζει *Apologeticus minor*

[111] Kraus, C. 2005 *Codices Manuscripti*:33. P.G. v.100:995-1060.
[112] Kraus, C. 2005 *Codices Manuscripti*:33-34.
[113] PG 100 (*Epistola ad Leonem III Papam*): 169-200.
[114] O' Connell, P. 1972: 68. Alexander, P. 1958: 163.
[115] Alexander, P. 1958: 163.
[116] Αναφέρει τις πιέσεις που δεχόταν από τον αυτοκράτορα και τον ανώτατο κλήρο προκειμένου να διεκδικεί σθεναρά τα πρωτεία του πατριαρχικού θρόνου (βλ. Alexander, P. 1958: 163).
[117] Alexander, P. 1958: 163.
[118] PG 100 (*Ἀπολογητικός μικρὸς*): 833-850.

(=*Ἀπολογητικός σύντομος*), για να το ξεχωρίσει από μεταγενέστερο και εκτενέστερο έργο του πατριάρχη[120]. Χρονολογείται μεταξύ των ετών 814-815[121]. Πρόκειται για μια επίσημη επιστολή, η οποία απευθύνεται στον κλήρο. Επισημαίνει την εγκυρότητα της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου στη Νίκαια, καθώς και το τελεσίδικο των αποφάσεων, χαρακτηρίζοντας αιρετικούς όσους φέρουν αντίθετη γνώμη, και απαγορεύει οποιαδήποτε σχέση του ευσεβούς κλήρου με εκείνους[122]. Παρόλα αυτά, εμφανίζοντας ένα ψήγμα συμβιβασμού, αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο μιας επανεξέτασης ενόψει καινούργιων στοιχείων[123].

3. *Ἐπίκρισις, ἤτοι διασάφησις τῶν οὐκ εὐαγῶς ἐκλειφθεισῶν κατὰ τῶν ἱερῶν εἰκόνων χρήσεων, γενομένη παρὰ τῶν προεστώτων τοῦ ὀρθοῦ τῆς Ἐκκλησίας δόγματος*[124] (≈ τέλη 814[125]).

   Στο παρόν συγγραφικό έργο επισημαίνεται η σπουδαιότητα, με την οποία πρέπει κανείς να ελέγχει, να ερμηνεύει και να μεταφέρει σωστά την ερμηνεία των θεολογικών κειμένων, πόσο μάλλον δε όταν αφορά στο δόγμα της θρησκείας. Ο Νικηφόρος καταδικάζει το έργο ενός συγχρόνου του, χωρίς να αποκαλύπτει την ταυτότητά του, καθώς ο δεύτερος, εξέδωσε παραφρασμένα αποσπάσματα από το έργο *τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ἐκ τῆς τετάρτης βίβλου τῶν Ἀποκριτικῶν*[126], αναφορικά με την ιδιότητα των αγγέλων[127].

4. Το επόμενο έργο αποτελείται από τέσσερα σπονδυλωτά διακριτά τμήματα. Πρόκειται για τον *Μέγα Απολογητικό* (*Apologeticus Major*), καθώς και για τους *τρεις Αντιρρητικούς λόγους* (*Antirrhetici*), που συνέγραψε ο πατριάρχης κατά του εικονομάχου Κωνσταντίνου Ε΄[128]. Αν και σε όλα τα χειρόγραφα

---

[119] Mai, A. 1849. *S. Nicephori patriarchae Constantinop. Apologeticus minor ad catholicum ecclesiam de novo propter venerabiles imagines exacto schismate*, Belgium. Ehrhard, E. 1936-1939. *Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche*, Vd.3, Leipzig.
[120] O' Connell, P. 1972: 55.
[121] O' Connell, P. 1972: 56. Alexander, P. 1958: 163.
[122] O' Connell, P. 1972: 55.
[123] Alexander, P. 1958: 163-165.
[124] Pitra, J. B. 1852. *Spicilegium Solesmense, Nicephori Antirrhetica*, τομ.1, Paris.
[125] O' Connell, P. 1972: 56.
[126] Blondel C. 1876. *The Apocriticus of Macarius Magnes, Macarii Magnetis quae supersunt*, Paris.
[127] O' Connell, P. 1972: 56.
[128] O' Connell, P. 1972: 57. Alexander, P. 1958: 167.

εμφανίζονται ως ενιαίο έργο, ο Ehrhard[129] είναι εκείνος που υπέδειξε την λογική συνέχεια, ώστε να κατανοήσει ο αναγνώστης την επιχειρηματολογία του πατριάρχη κατά των υποστηρικτών της συνόδου της Ιέρειας (754).

5. *Λόγος ὑπὲρ τῆς ἀμωμήτου καὶ καθαρᾶς καὶ εἰλικρινοῦς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστεως καὶ κατὰ τῶν δοξαζόντων εἰδώλοις προσκεκυνηκέναι*[130].

Έργο καθαρά θεολογικό, στην εισαγωγή του οποίου ο Νικηφόρος παραθέτει την κατάσταση, στην οποία έχει περιέλθει η αυτοκρατορία. Εκφράζει παράλληλα την δυσαρέσκεια του απέναντι στο κομμάτι του κλήρου το οποίο, προκειμένου να διασφαλίσει την εύνοια του αυτοκράτορα, αρνείται να αναγνωρίσει τις αποφάσεις της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου. Ο πατριάρχης προσπαθεί να αποδομήσει τα επιχειρήματα του Κωνσταντίνου αναφορικά με την πίστη των χριστιανών στα είδωλα, εκφράζοντας τα λογικά παράλογα που εμφανίζονται, σύμφωνα με τις ζωές των προφητών και τις πράξεις του Ιησού. Συνοπτικά, ο πατριάρχης καταλήγει στο λογικό συμπέρασμα ότι ο Ιησούς κατέστρεψε την ειδωλολατρία και οι θέσεις των εικονομάχων προσβάλλουν τη νίκη του επί αυτών. Στο τέλος, παραθέτει ανθολόγιο από τη Βίβλο και τους Πατέρες της Εκκλησίας, το οποίο παροτρύνει τους Χριστιανούς μακριά από τα ψεύδη των εικονομάχων[131].

6. *Ἀντίρρησις καὶ ἀνατροπὴ τῶν παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς Μαμωνᾶ κατὰ τῆς σωτηρίου τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως ἀμαθῶς καὶ ἀθέως κενολογηθέντων ληρημάτων. Αντίρρησις πρώτη*[132].

Στόχος του παρόντος κειμένου είναι ο έλεγχος και η κριτική στα έργα του Κωνσταντίνου Ε΄ κατά της προσκύνησης των εικόνων[133]. Ο πατριάρχης θεωρεί πως, αποδεικνύοντας τη σαθρότητα των επιχειρημάτων του δευτέρου, θα αφαιρέσει οποιαδήποτε αξία από τα λεγόμενα αυτών που τον επικαλούνται ως πηγή. Το μεγαλύτερο κομμάτι του *πρώτου Αντιρρητικού* είναι μια εκτενής

[129] Ehrhard, A., 1893. *Nicephorus*, Wetzer und Welte, Kirchenlexikon, 2η έκδ. Freiburg. Σε αντίθεση με τον Ehrhard, ο Mai θεωρώντας ότι οι *Αντιρρητικοί Λόγοι* είναι πιο εύληπτοι, τους τοποθετεί πριν τον *Απολογητικό Λόγο,* προκαλώντας σύγχυση στον αναγνώστη. (βλ. Alexander, P. 1958: 167. (υποσημείωση 4)).
[130] PG 100 (*Λόγος ὑπὲρ τῆς ἀμωμήτου*): 533-832.
[131] PG 100 (*Λόγος ὑπὲρ τῆς ἀμωμήτου*): 811-832.
[132] PG 100 (*Ἀντίρρησις καὶ ἀνατροπὴ, Α΄)*: 206-328.
[133] Alexander, P. 1958: 170.

ανάλυση της πρώτης *Πεύσεως*[134] του Κωνσταντίνου ως προς την απεικόνιση του προσώπου του Χριστού, την οποία ο πατριάρχης επιχειρεί να αποδομήσει, παραθέτοντας δίπλα σε κάθε μία θεολογική άποψη του Κωνσταντίνου την δική του ερμηνεία[135].

7. *Αντίρρησις δευτέρα*[136].

Ο πατριάρχης συνεχίζει την αποδόμηση στο έργο του Κωνσταντίνου (πεῦσις β΄), αντικρούοντας τα θεολογικά «πιστεύω» του Κωνσταντίνου, όσον αφορά στην απεικόνιση της Παναγίας, των αγίων και των αγγέλων κι εν τέλει παραθέτει σχετικό παράθεμα με την σύγκριση των όρων *γραπτός* και *περίγραπτος*[137].

8. *Αντίρρησις τρίτη*[138].

Στο τελευταίο τμήμα αυτού του έργου ο Νικηφόρος υπερασπίζεται την προσκύνηση των εικόνων, παραθέτοντας επιχειρήματα από την γραπτή και προφορική παράδοση της εκκλησίας[139]. Κατόπιν, ασκεί κριτική στη βασιλεία του Κωνσταντίνου, προσπαθώντας να απομυθοποιήσει τα όποια επιτεύγματα του πιστώνουν[140]. Τέλος, δεν παραλείπει να αναφέρει το πλήθος των φυσικών καταστροφών που έπληξαν την αυτοκρατορία την περίοδο της βασιλείας του καθώς και το οδυνηρό του τέλος[141].

9. *Ἀντίρρησις καὶ ἀνασκευὴ τῶν Εὐσεβίου καὶ Ἐπιφανίδου λόγων τῶν κατὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ σαρκώσεως ληρωδηθέντων*.

Πρόκειται για ένα έργο το οποίο έχει εκδόσει ο Pitra σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος, με τίτλο *Eusebii Caesariensis Refutatio*[142], ακολουθεί το μοτίβο του

---

[134] *Πεῦσις*: πρόκειται για εικονομαχικές θεολογικές πραγματείες του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Ε΄.
[135] Alexander, P. 1958: 170.
[136] PG 100 (*Ἀντίρρησις καὶ ἀνατροπὴ, Β΄)*: 329-374.
[137] Alexander, P. 1958: 170.
[138] PG 100 (*Ἀντίρρησις καὶ ἀνατροπὴ, Γ΄)*: 375-534. Η σύνδεση του *τρίτου αντιρρητικού λόγου* με τον *απολογητικό λόγο* αμφισβητήθηκε από τον Banduri, ο οποίος συνειδητά δεν τον συμπεριέλαβε στα χειρόγραφα που σκόπευε να εκδόσει. Ο Alexander αντιτίθεται στα επιχειρήματα του Banduri, επισημαίνοντας ότι απλώς έχει περάσει μεγάλο χρονικό διάστημα από τη συγγραφή των δύο πρώτων καθώς κι ότι είναι πιθανόν αυτός ο Λόγος να μην έχει υποστεί την κατάλληλη επιμέλεια (βλ. Alexander, P. 1958: 172).
[139] Alexander, P. 1958: 170.
[140] Alexander, P. 1958: 171.
[141] Alexander, P. 1958: 171.
[142] Pitra J. B. 1858. *Eusebii Caesariensis Refutatio· Spicilegium solesmense*, vol. 1, Paris: 371-503.

προηγούμενου έργου, ασκώντας αυτή τη φορά κριτική στις θεολογικές αυθεντίες, τις οποίες επικαλείται ο Κωνσταντίνος στο *florilegium*. Στο δεύτερο μέρος, *Pseudo-Epiphanii sive Epiphanidis Confutation*[143], ο Νικηφόρος διακρίνει ανακρίβειες και ψευδή σημεία στις αναφορές που παραθέτει ο αυτοκράτορας στον Επιφάνιο. Καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, όποιος συγκέντρωσε αυτές τις αναφορές, χρησιμοποίησε αντικρουόμενες πηγές και, στο τέλος, παραθέτει μια συλλογή αιρετικών κειμένων, προκειμένου να αποδείξει την σχέση τους με τις εικονομαχικές αντιλήψεις. Ο Alexander υποστηρίζει πως το έργο αυτό είναι ενιαίο καθώς υπάρχουν αναφορές και λογική συνέχεια ανάμεσά τους[144].

10. *Κατὰ τῶν ἀσεβῶς τετολμηκότων εἴδωλον ὀνομάσαι τὸ θεῖον ὁμοίωμα, καὶ ὅτι δεῖ ἕπεσθαι ταῖς πατρικαῖς παραδόσεσιν, ἔτι δὲ καὶ τί ἔστι γραπτὸν καὶ περιγραπτόν, καὶ πῶς νοητέον τὸ Οὐ ποιήσεις πᾶν ὁμοίωμα, ἀνασκευή τε τῶν δυσσεβῶς εἰσληφθεισῶν πατρικῶν ῥήσεων παρὰ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐχθρῶν*[145].

Πρόκειται για ένα έργο, το οποίο απευθύνεται στο ευρύ κοινό των εικονόφιλων[146]. Επαναλαμβάνει από προηγούμενα έργα του τα επιχειρήματα των εικονομάχων και την κατάρριψή τους, αλλά αυτή τη φορά με μεστό και απλό λόγο[147]. Το γεγονός ότι είναι ιδιαίτερα ευανάγνωστο, το κάνει ένα από τα πιο διαδεδομένα έργα του Νικηφόρου[148].

11. Την περίοδο μετά τον θάνατο του Λέοντα Ε΄ (813-820) γίνονται δύο αναφορές σε άγνωστο έργο του πατριάρχη Νικηφόρου, το οποίο δεν διασώζεται στις ημέρες μας[149]. Η πρώτη αποτελεί το απόφθεγμα του Νικηφόρου με αφορμή τον θάνατο του Λέοντα «το κράτος των Ρωμαίων έχασε έναν μεγάλο αν και ασεβή άρχοντα», το οποίο μετέφερε ο ιστορικός Γενέσιος[150]. Η δεύτερη αναφορά βρίσκεται στο *Χρονικό* του Γεωργίου Μοναχού, ο οποίος κάνει εκτενή

[143] Pitra J. B. 1858. *Pseudo-Epiphanii sive Epiphanidis Confutatio· Spicilegium solesmense*, vol. 4, Paris: 292-380.
[144] Alexander, P. 1958: 173-178.
[145] Pitra J. B. 1858: 233-291. Το έργο αυτό συναντάται σε δύο κώδικες με τίτλο *Πρόλογος καὶ ἀνατροπὴ τῶν δι' ἐναντίας χρήσεων* (βλ. Alexander, P. 1958: 178).
[146] Alexander, P. 1958: 179.
[147] Alexander, P. 1958: 179.
[148] Alexander, P. 1958: 179.
[149] Alexander, P. 1958: 179.
[150] Alexander, P. 1958: 179.

παραπομπή σε γραπτό κείμενο του πατριάρχη σχετικά με την πτώση του Λέοντα Ε΄[151]. Αν και η πρώτη αναφορά θα μπορούσε να είναι προφορική παράδοση, η δεύτερη προδίδει ένα επιμελημένο έγγραφο[152].

12. *Ἔλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τοῦ ἀθέσμου καὶ ἀορίστου καὶ ὄντως ψευδωνύμου ὅρου τοῦ ἐκτεθέντος παρὰ τῶν ἀποστατησάντων τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας καὶ ἀλλοτρίῳ προσθεμένων φρονήματι ἐπ᾽ ἀναιρέσει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σωτηρίου οἰκονομίας*.

Πρόκειται για το τελευταίο έργο του Νικηφόρου, το οποίο παραμένει ανέκδοτο[153]. Αρχικώς, καταρρίπτει τα αποτελέσματα της συνόδου του 815 και, εν συνεχεία, αναλύει και ασκεί κριτική στις πηγές που χρησιμοποιήθηκαν ως ανθολόγιο της συνόδου[154]. Πιθανόν απευθύνεται στον κλήρο της εκκλησίας, καθώς περιλαμβάνει πλήθος θεολογικών αναφορών, που το καθιστούν κουραστικό και δυσνόητο για τον απλό πιστό[155].

13. Εκτός των παραπάνω ιστορικών και θεολογικών έργων του πατριάρχη Νικηφόρου, παραδίδονται στο *Πηδάλιο* της εκκλησίας υπό του ονόματός του, τριανταεπτά κανόνες, αναφερόμενοι σε πρακτικά ζητήματα της χριστιανικής ζωής (π.χ. ποινές, αντιμήνσια, Θεία Κοινωνία, χειροτονίες)[156].

1.2.3. Χρονολογικός πίνακας του συνόλου των έργων του πατριάρχου Νικηφόρου:

Σε μια προσπάθεια χρονολογικής κατάταξης του Χρονογραφικού συγκέντρωσα το σύνολο των έργων του πατριάρχου Νικηφόρου Α΄ και τα κατέταξα βάσει των χρονολογιών που δίνουν οι Alexander, Mai και Ehrhard. Οι χρονολογίες δεν ταυτίζονται απόλυτα.

[151] Alexander, P. 1958: 180.
[152] Alexander, P. 1958: 180.
[153] Alexander, P. 1958: 180.
[154] Alexander, P. 1958: 180.
[155] Alexander, P. 1958: 180-182.
[156] «Τοῦ ἐν ἁγίοις Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ὁμολογητοῦ Κανόνες, ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ Συντάξεων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Ἁγίων Πατέρων, τριάκονταεπτὰ μεταφρασμένοι είς τὸ ἁπλοῦν», στο *Πηδάλιον*, Αθήνα, 1957: 725-731.

775-806 Alexander **775-797** Ehrhard	*Breviarium*	*Τοῦ ἐν ἁγίοις ἡμῶν Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ἱστορία σύντομος ἀπὸ τῆς Μαυρικίου βασιλείας* ἡ *Ἱστορικόν σύντομον.*
		Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Χρονογραφικόν σύντομον.
806-813		Εκκλησιαστικοί κανόνες.
811-812 Θεοφάνης		Επιστολή προς τον πάπα Λέοντα ΙΙΙ.
813-815 Alexander **813** Mai και Ehrhard	*The Apologeticus Minor*	*Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ἀπολογητικὸς πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν περὶ τοῦ κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων πάλιν νέου σχίσματος.*
814		*Ἐπίκρισις, ἤτοι διασάφησις τῶν οὐκ εὐαγῶς ἐκλειφθεισῶν κατὰ τῶν ἱερῶν εἰκόνων χρήσεων, γενομένη παρὰ τῶν προεστώτων τοῦ ὀρθοῦ τῆς Ἐκκλησίας δόγματος.*
818-820 Alexander **817** Mai και Ehrhard	*The Apologeticus Maior*	*Λόγος ὑπὲρ τῆς ἀμωμήτου καὶ καθαρᾶς καὶ εἰλικρινοῦς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστεως καὶ κατὰ τῶν δοξαζόντων εἰδώλοις προσκεκυνηκέναι.*
818-820 Alexander **817** Mai και Ehrhard	*Antirrheticii I,II,III*	*Ἀντίρρησις καὶ ἀνατροπὴ τῶν παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς Μαμωνᾶ κατὰ τῆς σωτηρίου τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως ἀμαθῶς καὶ ἀθέως κενολογηθέντων ληρημάτων. Αντίρρησις πρώτη, δευτέρα και τρίτη.*

818-820 Alexander		*Ἀντίρρησις καὶ ἀνασκευὴ τῶν Εὐσεβίου καὶ Ἐπιφανίδου λόγων τῶν κατὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ σαρκώσεως ληρωδηθέντων.*
818-820 Alexander		*Κατὰ τῶν ἀσεβῶς τετολμηκότων εἴδωλον ὀνομάσαι τὸ θεῖον ὁμοίωμα, καὶ ὅτι δεῖ ἕπεσθαι ταῖς πατρικαῖς παραδόσεσιν, ἔτι δὲ καὶ τί ἔστι γραπτὸν καὶ περιγραπτόν, καὶ πῶς νοητέον τὸ Οὐ ποιήσεις πᾶν ὁμοίωμα, ἀνασκευή τε τῶν δυσσεβῶς εἰσληφθεισῶν πατρικῶν ῥήσεων παρὰ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐχθρῶν.*
820-828 Alexander		Ἄγνωστο έργο.
820-828 Alexander		*Ἔλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τοῦ ἀθέσμου καὶ ἀορίστου καὶ ὄντως ψευδωνύμου ὅρου τοῦ ἐκτεθέντος παρὰ τῶν ἀποστατησάντων τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας καὶ ἀλλοτρίῳ προσθεμένων φρονήματι ἐπ' ἀναιρέσει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σωτηρίου οἰκονομίας.*

2.Κώδικας Σκιάθου αρ. 11 (α΄ μισό 14ου αι.)

Η Μονή της Ευαγγελίστριας ή Βαγγελίστρα, όπως την αποκαλούν οι κάτοικοι του νησιού, άρχισε να κτίζεται από Κολλυβάδες μοναχούς το 1794, στις βάσεις ενός ερημωμένου μονυδρίου. Το μοναστήρι από την ίδρυσή του διέθετε πλούσια βιβλιοθήκη. Σήμερα απαριθμεί πατριαρχικά μολυβδόβουλα, σιγίλλια, γράμματα, χειρόγραφα των πέντε τελευταίων αιώνων, έντυπα βιβλία του 17ου, 18ου και 19ου αιώνος, επιστολές του Αγ. Νικόδημου του Αγιορείτου, του Κων/νου Οικονόμου, του Θεόφιλου Καΐρη και άλλων. Στον νέο κατάλογο του 2012 καταγράφονται τίτλοι 120 χειρογράφων εκ των οποίων τα 5 λείπουν.

2. 1. Εξωτερικά χαρακτηριστικά

Ο κώδικας Σκιάθου αρ.11 είναι χαρτώος, άνευ τίτλου, έχει διαστάσεις 0,23 x 0,15 και αριθμεί 274 φύλλα[157]. Ανήκει στο α΄ μισό του 14ου αι.[158] και ως κτήτορας του κώδικα αναφέρεται ο Νικόλαος Βουστρηνός[159]. Έχει δερματόδετη βιβλιοδεσία σκούρου καστανού χρώματος. Τα δύο εξώφυλλα έχουν τον ίδιο φυτικό διάκοσμο με έγκαυστη τέχνη και στο κέντρο του πίνακα υπάρχει μεγάλο σχέδιο μάλλον εραλδικής προελεύσεως[160].

2.2 Περιεχόμενο Κώδικα

Το περιεχόμενο του χειρογράφου συναποτελούν ανεξάρτητα, αυτοτελή κείμενα. Ενδεικτικά, στα πρώτα φύλλα καταγράφονται οι τάξεις των μητροπόλεων, οι τάξεις των αρχιεπισκοπικών θρόνων, οι τάξεις των αρχιεπισκοπών και των πατριαρχών, καθώς επίσης το *Χρονογραφικόν ἐν συντόμῳ* του πατριάρχη Νικηφόρου Α΄.

---

[157] Δημητρακόπουλος, Φ. 2008: 11.

[158] Περιγραφή του κώδικα 11, άνευ αναφοράς σε χρονολόγηση, έχει γίνει το 1913 στον κατάλογο του Τρύφωνα Ευαγγελίδη και το 1961 στον κατάλογο του πρώην Ηλείας Αντώνιου. Το 1956 ο Norton Smith δημοσίευσε περιγραφή του κώδικα 11 και τον χρονολόγησε στον 14ο αι. (βλ. ΕΕΒΣ 26 (1956): 389-390). Ο Φ. Δημητρακόπουλος, βασισμένος τόσο στη γραφή όσο και στα υδατόσημα, χρονολογεί τον κώδικα στο α΄ μισό του 14ου αι. (βλ. Δημητρακόπουλος, Φ. 2008: 13).

[159] Για πρώτη φορά σημειώνεται η ροδιακή προέλευση του επωνύμου. Ο Φ. Δημητρακόπουλος στη σελίδα 14 παραπέμπει στο βιβλίο, Τζώρτζης (Μ)Πουστρούς (Γεώργιος Βο(σ)τρ(υ)ηνός ή Βουστρώνιος) 1977. *Διήγησις Κρονίκας Κύπρου,* Κριτική έκδοση, Εισαγωγή, Σχόλια, Γλωσσάρι, Πίνακες και Επίμετρο Γιώργος Κεχαγιόγλου, Λευκωσία: 253-258).

[160] Για την αναλυτική περιγραφή της στάχωσης του χειρογράφου βλ. Δημητρακόπουλος, Φ. 2008: 29-30. Επίσης, το χειρόγραφο και κυρίως η στάχωση, αν και μεταγενέστερη, έχει υποστεί σημαντικές φθορές, λόγω του σητόβρωτου και της συχνής χρήσης. Για την αποκατάσταση της φθοράς έχει γίνει προσθήκη φύλλων από περγαμηνά σπαράγματα πολυτελούς λατινικού χειρογράφου (βλ. Δημητρακόπουλος, Φ. 2008: 28-29).

Ακολουθούν *πατερικές αποκρίσεις κατ' ερώτησιν*, οι οποίες αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του χειρογράφου, ψυχωφελείς διηγήσεις από γεροντικά και δεκαπεντασύλλαβοι στίχοι[161].

2. 3. Περιγραφή φφ. 7-12^{v}

Τα συγκεκριμένα φύλλα προέρχονται από άλλον κώδικα και ως εκ τούτου, δεν περιλαμβάνονται στον πίνακα περιεχομένων. Το κάθε φύλλο είναι γραμμένο και στις δύο πλευρές, από το ίδιο χέρι, με εξαίρεση ένα συμπληρωματικό κείμενο στο φ.8^{v}. Ο γραφέας χρησιμοποιεί ερυθρό μελάνι στους τίτλους, στους αριθμούς και σε ορισμένα γράμματα, ενώ στο υπόλοιπο κείμενο χρεισιμοποιεί μαύρο μελάνι. Δεν υπάρχει ιστόρηση. Η αρίθμηση γίνεται στο κάτω μέρος του μπροστινού φύλλου (recto).

Το φ.7 αρχίζει ακέφαλο: *ε΄ ὁ περπερίνης: Ταῖς νέαις πάτραις τῆς ἑλάδος* και τελειώνει *Τῆς αὐπάκτων ἀκροπόλεως*: α΄ *ο βουνδίτζης* έως *Η΄*: *ὁ Βουθρώτης*:+++. Στο άνω μισό του ίδιου φύλλου ξεκινάει νέα παράγραφος *Τάξις τὼν μητροπόλεων,* η οποία τελειώνει στο φ.7^{v}. Το κάτω μέρος του φ.7^{v} παραμένει άγραφο και διακρίνεται σε αυτό αραβική σημείωση[162].

Στο φ.8 αναγράφονται η *Τάξις τῶν θρόνων τῶν ἀρχιεπισκόπων καθὼς συνετέθη ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ καὶ ἀναγέγραπται πὼς ὑπόκεινται τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως*[163].

Στο φ.8^{v} αναγράφονται σε τέσσερις αράδες οι *τάξις τὼν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν*. Άλλο χέρι συμπληρώνει: *Οὐκ ἀγαπήσει ἀπαίδευτος τοὺς ἐλέγχοντας αὐτών. μετὰ δὲ σοφῶν οὐχ ὁμιλήσει· καρδίας εὐφραινομένης. θάλλει πρόσωπον, ἐν δὲ λύπαις οὔσης πνεῦμα σκυθρωπάζει*[164].

---

[161] Δημητρακόπουλος, Φ. 2008: 13.
[162] Δημητρακόπουλος, Φ. 2008: 14.
[163] Δημητρακόπουλος, Φ. 2008: 14.
[164] Δημητρακόπουλος, Φ. 2008: 14. Βλ. επίσης, *Παροιμίαι Σολομῶντος* (=15, 12: *Ο απαίδευτος και ο ανεπίδεκτος μαθήσεως άνθρωπος δεν θα αγαπήσει ποτέ αυτούς που τον ελέγχουν προς διόρθωσή του. Με σοφούς και ενάρετους ανθρώπους δεν θα θελήσει ποτέ να συναναστραφεί.* 13 *Όταν η καρδιά χαίρεται και ευφραίνεται από την αρετή, το πρόσωπο είναι θαλερό και χαρούμενο. Όταν όμως η καρδιά βρίσκεται υπό το κράτος λύπης, το πρόσωπο αποκτά μελαγχολική και σκυθρωπή όψη*).

Ακολουθούν τα επτά αμαρτήματα με τα αντίθετά τους[165]:

Αἱ θανάσιμαι ἁμαρτίαι	*Τὰ ἐναντία αὐτῶν*
Ὑπερηφάνεια	*Ταπείνωσις*
Ἀμέλεια	*Σπουδὴ*
Μνησικακία	*Ἀγάπη μετὰ ἐλεημοσύνης*
Ὀργὴ	*Πραότης*
Φιλαργυρία	*Ἐλεημοσύνη ἐν μετανοίᾳ*
Γαστριμαργίας	*Νηστείας*
Πορνίας	*Σοφροσύνη*

Στο τέλος παραθέτονται τα επτά χαρίσματα[166]:

Αὐτὰ εἰσὶν τὰ ζ΄ χαρίσματα: πίστις, ἐλπίδα, ἐλεημοσύνη, δικαιοσύνη, μετριότης, φρόνησις, στερέωσις πίστεως, κατένατι ἐχθρόν.

Το φ.9 αρχίζει με το *Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικηφόρου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως χρονογραφικόν ἐν συντόμῳ*, το οποίο ολοκληρώνεται στο φ. 12^{v}[167].

[165] Δημητρακόπουλος, Φ. 2008: 15.
[166] Δημητρακόπουλος, Φ. 2008: 15.
[167] Δημητρακόπουλος, Φ. 2008: 14.

3. Μεταγραφή του *Χρονογραφικοῦ συντόμου*

Η μεταγραφή του κώδ. 11 της Σκιάθου έγινε αφού διορθώθηκαν σιωπηρώς τα λάθη τονισμού και ορθογραφίας. Ταυτοχρόνως, έγινε σύγκριση του κειμένου με την έκδοση De Boor, στην οποία χρησιμοποιήθηκαν τα εξής σύμβολα: Σε γωνιώδεις αγκύλες ‹…› περιέχονται γράμματα, λέξεις ή τμήματα κειμένου που υπάρχουν μόνο στον κώδ. 11 της Σκιάθου και όχι στην έκδοση του De Boor. Αντίστοιχα, σε αγκύλες […] περιέχονται γράμματα, λέξεις ή τμήματα κειμένου που υπάρχουν μόνο στην έκδοση του De Boor και όχι στον κώδ. 11 της Σκιάθου. Σε παρένθεση (…) αναγράφεται η αρίθμηση του φύλλου του κώδ. 11 της Σκιάθου. Για τις διαφορές ή τις διευκρινίσεις υπάρχει δείκτης με παραπομπή. Τέλος, το κείμενο του κώδικα είναι γραμμένο με όρθια γραμματοσειρά ενώ της έκδοσης De Boor με πλάγια.

Κώδ. 11 Ιεράς Μονής Ευαγγελισμού της Σκιάθου

	(φ. 9) **‹Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν› Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, χρονογραφικὸν ἐν συντόμῳ.**
	[Ἀδάμ[168]*, πρῶτος ἄνθρωπος, γενόμενος ἐτῶν* ***σλ΄*** *γεννᾷ τὸν Σὴθ καὶ ἐπέζησεν ἔτη* ***ψ΄*** *μέχρι τοῦ Μαλελεήλ. ὁμοῦ ἔζησεν ἔτη* ***ϡλ΄****.*
5	*Σὴθ γενόμενος ἐτῶν* ***σε΄*** *ἐγέννησε τόν Ἐνὼς καὶ ἐπέζησεν…… ἔτη* ***ϡιβ΄****.*
	Ἐνὼς γενόμενως ἐτῶν ***ρς΄*** *ἐγέννησε τὸν Καϊνὰν καὶ ἐπέζησεν ἔτη* ***ψιε΄*** *μέχρι* ***νγ΄*** *ἔτους Μαθουσάλα.ὁμοῦ ἔζησεν ἔτη* ***ϡε΄****.*
	Καϊνὰν γενόμενος ἐτῶν ***ρο΄*** *ἐγέννησε τὸν Μαλελεὴλ καὶ ἐπέζησεν ἔτη* ***ψμ΄*** *μέχρις* ***πα΄*** *ἔτους Λάμεχ. ὁμοῦ ἔζησενἔτη* ***ϡι΄****.*
10	*Μαλελεὴλ γενόμενος ἐτῶν* ***ρξε΄*** *γεννᾷ τὸν Ἰάρεδ, καὶ ἐπέζησεν ἔτη* ***ψλ΄*** *μέχρι* ***μη΄*** *ἔτους Νῶε ὁμοῦ ζήσας ἔτη* ***ωςε΄****.*
	Ἰάρεδ γενόμενος ἐτῶν ***ρξβ΄*** *γεννᾷ τον Ἐνῶχ καὶ ἐπέζησεν ἔτη* ***ω΄****μέχρις* ***πε΄*** *ἔτους Νῶε, ὁμοῦ ζήσας ἔτη* ***ϡξβ΄****.*
	Ἐνὼχ γενόμενος ἐτῶν ***ρξε΄*** *γεννᾷ τὸν Μαθουσάλα καὶ ἐπέζησεν ἔτη* ***σ΄*** *καὶ μετετέθη*
15	*ἐν ἔτει* ***λγ΄*** *τοῦ Λάμεχ.*

[168] Στον κώδικα 11 της Σκιάθου παραλείπεται η αναφορά στα έτη ζωής των πρώτων παλαιοδιαθηκικών προσώπων «*Ἀδὰμ πρῶτος ἄνθρωπος* κ.εξ.» De Boor: 81^{7}-85^{7}. Η χρονογραφία ξεκινά με το πρόσωπο του Αβραάμ. De Boor: 85^{8}.

……

…… ὁμοῦ ζήσας ἔτη ***ϡξθ΄*** κατ᾽ αὐτὸν τελευτᾷ τὸν κατακλυσμόν.

Λάμεχ γενόμενος ἐτῶν ***ρπη΄*** γεννᾷ τὸν Νῶε.

Νῶε γενόμενος ἐτῶν ***φ΄*** γεννᾷ τὸν Σήμ, τόν Χάμ, τὸν Ἰάφεθ καὶ ἐπέζησεν μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ ἔτη ***ρ΄***.

Ἔτους ***χ΄*** Νῶε ὁ κατακλυσμὸς ἐγένετο καὶ ἐπέζησε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἔτη ***τν΄*** μέχρις ***πγ΄*** ἔτους Ἔβερ.

Ὁμοῦ τα πάντα ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως του κατακλυσμοῦ κατὰ τοὺς ο΄ ἔτη ***,βσμβ΄***.

Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν ἔτους ***β΄***

Σήμ, υἱὸς Νῶε, …… γεννᾷ τὸν Ἀρφαξὰδ καὶ ἐπέζησεν ἔτη ***φ΄*** μέχρις ***ρα΄*** ἔτους Φαλέκ.

Ἀρφαξὰδ γενόμενος ἐτῶν ***ρλ΄*** γεννᾷ τὸν Καϊνὰν, ὥς τινες εἶπον. παρὰ γὰρ τοῖς ο΄ οὐκ ἐμφέρεται.

Καϊνὰν γενόμενος ἐτῶν ***ρλ΄*** γεννᾷ τὸν Σάλα.

Σάλα γενόμενος ἐτῶν ***ρλγ΄*** γεννᾷ τὸν Ἔβερ.

Ἔβερ γενόμενος ἐτῶν ***ρλγ΄*** γεννᾷ τὸν Φαλέκ.

Φαλέκ γενόμενος ἐτῶν ***ρλγ΄*** γεννᾷ τὸν ‘Ραγαῦ.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις Φαλὲκ διεμερίσθη ἡ γῆ. διὸ καὶ σημαίνει τὸ Φαλὲκ ὄνομα τῇ Ἑβραίων φωνῇ μερισμόν. καὶ οὗτος πρὸ τοῦ πατρὸς τελευτᾷ. κατὰ τοῦτον ἡ πυργοποιΐα συνέστη καὶ ἀπὸ μιᾶς τῆς πάλαι διαλέκτου πολυφωνία γέγονε καὶ καθ᾽ ἕκαστον ἔθνος τῶν γλωσσῶν διαφορά, ὥς φησιν ἡ θεία γραφή. Μετὰ δε Φαλὲκ

Ῥαγαῦ γενόμενος ἐτῶν ***ρλε΄*** γεννᾷ τὸν Σερούχ.

Σεροὺχ γενόμενος ἐτῶν ***ρλζ΄*** γεννᾷ τὸν Ναχώρ.

Ναχὼρ γενόμενος ἐτῶν ***οθ΄*** γεννᾷ τὸν Θάρρα.

Θάρρα γενόμενος ἐτῶν ***ο΄*** γεννᾷ τὸν Ἀβραάμ.

Ὁμοῦ ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τέλους Ἀβραὰμ ἔτη ***,γτι΄*** ἀπὸ δὲ τοῦ κατακλισμοῦ ἔτη ***,αοβ΄***.

Ἀβραὰμ ὑπάρχοντος αὐτοῦ ***οε΄*** ἔτους θείου χρισμοῦ ἀξιοῦται καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης ἐπαγγελίας. ἀφ᾽ ἧς ἐπὶ τὴν διὰ Μωσέως ἐξ Αἰγύπτου πορείαν γίνονται ἔτη ***υλ΄***, ὡς καὶ ὁ ἀπόστολος μαρτυρεῖ λέγων "διαθήκην ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὁ

*μετὰ **υλ΄** ἔτη γεγονὼς νόμος οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν" καὶ αὐτὸς ἐν ἐξόδῳ συνάδει Μωσῆς, ἐν οἷς φησιν. "ἡ δὲ κατοίκησις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἣν κατῴκησαν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν γῇ Χαναάν, αὐτοὶ καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν ἔτη **υλ**᾽᾽*]

(ф.9) Ἀβραὰμ γενόμενος ἐτῶν **ρ΄** γεννᾷ τὸν Ἰσαάκ ‹τὰ δὲ πάντα ἔζησεν ἔτη **ροε΄**›.

Ἰσαὰκ γενόμενος ἐτῶν **ξ΄** γεννᾷ τὸν Ἰακώβ.

Ἰακὼβ γενόμενος ἐτῶν **πζ΄** γεννᾷ τὸν Λευΐ ‹καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ›.

Λευΐ γενόμενος ἐτῶν **με΄** γεννᾷ [*τὸν*] Καάθ.

Καὰθ γενόμενος ἐτῶν **ξ΄** γεννᾷ τὸν Ἄβραμ[169].

Ἄβραμ[170] γενόμενος ἐτῶν **ογ΄** γεννᾷ τὸν Μω‹υ›σῆν.

Μω‹υ›σῆς γενόμενος ἐτῶν **π‹ε›΄** ἐξάγει τὸν λαὸν ἐξ Αἰγύπτου· ‹ὁμοῦ ἔτη Μωυσέως **ρκ΄** τὰ μὲν **μ΄** ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τὰ **μ΄** εἰς Μαδιὰμ εἰς Ἰοθὸρ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ καὶ τὰ **μ΄** ἐν τῇ ἐρήμῳ, τροφορῶν τὸν ἰσραήλ›.

Γίνονται οὖν τὰ πάντα ἀπὸ ἔτους Ἀβραὰμ ἕως τῆς ἐξ Αἰγύπτου πορείας ἔτη **φε΄**[171], ἀπὸ δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ ἔτη **΄γχπθ΄** [*κατὰ τοὺς ο΄*].

[*Μετὰ δὲ ταῦτα Μωσῆς καθηγεῖται τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῆς ἐρήμου ἔτη **μ΄***.]

‹Μετὰ δὲ τὸν Μωσέα› Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ἔτη **κζ΄**.

‹Φινιὲς καὶ ὁ Πέτρος›[172] ἔτη **κγ΄**.

‹Χουσραθὼν βασιλεὺς Συρίας ποταμῶν›[173] ἔτη **η΄**.

Γονοθιὴλ[174] ἐκ φυλῆς Ἰούδα ἔτη **μ΄**.

Ἀλλόφυλοι ἔτη **ν΄**[175], μεθ᾽ οὓς

Ἀὼδ ἐκ φυλῆς Ἐφραὶμ ἔτη **π΄**.

Ἀλλόφυλοι ἔτη **ιη΄**.

Δεβόρρα καὶ Βαρὰκ ἔτη **μ΄**.

Ἀλλόφυλοι [*πάλιν*] ἔτη **κ΄**.

Μαδιναῖος[176] ἔτη **ζ΄**.

---

[169] *Ἄμραμ* De Boor: 85[12].
[170] *Ἄμραμ* De Boor: 85[13].
[171] *Γίνονται ὁμοῦ τὰ πάντα ἀπὸ πρώτου ἔτους Ἀβραὰμ ἕως ἐπὶ τὴν ἐξ Αἰγύπτου πορείας ἔτη **φε΄*** De Boor: 85[15-18].
[172] *Πρεσβύτεροι ἔτη **κγ΄*** De Boor: 86[4].
[173] *Ἀλλόφυλοι ἔτη **η΄*** De Boor: 86[7].
[174] Γονοθιήλ αναγραμματισμός του *Γοθονιὴλ* De Boor: 86[6].
[175] *ἔτη **η΄*** De Boor: 86[5].
[176] *Μαδιναῖοι* De Boor: 86[12].

Συμεὼν[177] ἔτη **μ΄**.

Ἀβιμέλεχ ἔτη **στ΄**[178].

Θολᾶ[179] ἔτη **κ**[***γ***]**΄**.

[*Ἰ*]αὴρ ἔτη **κβ΄**.

Ἀμ[*μ*]ανῖται ἔτη δέκα καὶ **η΄**[180].

(ф.9v) Ἰεφθάε ἔτη **ς΄**.

Ἐσεβὼν ἔτη **ζ΄**.

Ἐλὼμ[181] ἔτη **ι΄**.

Λαυδὼν[182] ἔτη **η΄**.

Ἀλλόφυλοι ἔτη **μ΄**.

Σαμψὼν ἔτη **κ΄**.

Ἠλὶ ὁ ἱερεὺς ἔτη **κ΄** [*καὶ*]

Ἀναρχίας ἔτη **λ΄**.

‹Ὁ› Σαμουὴλ καὶ Σαοὺλ ἔτη **μ΄**.

‹Ὁ› Δαυὶδ ἔτη **μ΄**.

‹Ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ ἔτη ¸**ακδ΄**, καὶ ἀπὸ τοῦ Δαυὶδ ἕως τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἔτη ¸**αρθ΄**, καὶ› [*ὁμοῦ τὰ πάντα*] ἀπὸ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἕως Δαυὶδ ἔτη **χλ΄**.

Σολομὼν ἔτη **μ΄**.

Ῥοβοὰμ ἔτη **ιζ΄**.

Ἀβιᾶ ἔτη **ς΄**.

Ἀσᾶ ἔτη **μ΄**.

Ἰωσαφὰτ ἔτη **κε΄**.

Ἐπὶ ‹τοῦ› αὐτοῦ προφητεύει Μιχαίας, Ἠλίας ‹καὶ› Ἐλισσαῖος.

Ἰεροβοὰμ[183] ἔτη **η΄**.

Ὀχοζίας ἔτος **α΄**.

Ὁ Ἀχαὰβ ἔτη **ιζ΄**.

---

[177] *Γεδεὼν* De Boor: 86[13].
[178] *ἔτη **γ΄*** De Boor: 86[14].
[179] *Θωλᾶ* De Boor: 86[15].
[180] *ἔτη **ιη΄*** De Boor: 86[17].
[181] *Ἐλὼν* De Boor: 86[20].
[182] *Λαβδὼν* De Boor: 86[21].
[183] *Ἰωρὰμ* De Boor: 87[10].

Γοθολία, μήτηρ Ὀχοζίου, ἔτη **ζ΄**.

Ἰωᾶς[184] ἔτη **μ΄**.

Ἀμασίας ἔτη **κθ΄**.

Ἀζαρίας καὶ Ὁσίας ἔτη **ιβ΄**[185].

Ἐπὶ αὐτῶν προφητεύουσιν, Ὡσῆε, Ἀμώς, καὶ Ἡσαΐας, Ἰωνᾶς, καὶ Ἰωήλ.

Ἰωάθαμ ἔτη **ις΄**.

Ἄχαζ ἔτη **ις΄**.

Ἐζεκίας ἔτη **ιθ΄**.

Μανασσῆς ἔτη **νε΄**.

[*Ἐπὶ αὐτοῦ ἐκτίσθη τὸ Βυζάντιον*]

Ἀμὼς ἔτη **ιβ΄**.

Ἰωσίας ἔτη **λα΄**.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ προφητεύουσιν, Ἱερεμίας [*καὶ*] Σοφονίας καὶ Βαρούχ.

Ἄχαζ[186] μῆνας **γ΄**.

Ἐλιακεὶμ ἔτη **ιβ΄**.

Ἰεχονίας μῆνας **γ΄**.

Σεδεκίας, ἔτη **ιβ΄**[187].

Τοῦτον ἐκτυφλώσας ‹ὁ› Ναβουχοδονόσωρ, αἰχμάλωτον ἦρε καὶ ὁ ναὸς πυρπολεῖται μετὰ μῆνας **ε΄** ὑπὸ ‹τοῦ› Ναβουζαρδὰν διαρκέσας ἀφ᾽ οὗ ἐκτίσθη ἔτη **υλ**[***β***]΄.

Ὁμοῦ τὰ πάντα ἀπὸ ἀρχῶν[188] βασιλείας (ф.10) Σολομῶντος[189] ἕως ἀλώσεως Ἱερουσαλὴμ ἔτη **υμη΄**. Μετὰ δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰουδαίων τὴν εἰς Βαβυλῶνα καὶ τοῦ τόπου ἐρήμωσιν[190] ἔτη ο΄ ἃ συμπληροῦνται κατὰ τὸ δεύτερο ἔτος Δαρείου τοῦ Περσῶν βασιλέως ὃς ‹τηνικαῦτα› τὸν ‹τό›τε λαὸν ἀνῆκε τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνενέωσε ναόν.

Πρῶτος μὲν οὖν βασιλεὺς[191] Κῦρος ἔτη **λ΄** ‹μεθ᾽ ὃν›

[184] *Ἰωὰς* De Boor: 87^{13}.
[185] *Ἀζαρίας ὁ καὶ Ὀχοζίας ἔτη **νβ΄*** De Boor: 87^{15}.
[186] *Ἰάχαζ* De Boor: 87^{19}.
[187] *ἔτη **ια΄*** De Boor: 88^{9}.
[188] *ἀρχῆς* De Boor: 88^{13}.
[189] *Σολόμωνος* De Boor: 88^{13}.
[190] *Μετὰ ταῦτα αἰχμαλωσίας Ἰουδαίων τῆς εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἐρημίας τοῦ τόπου* De Boor: 88^{15}.
[191] *ἐβασίλευσεν Περσῶν* De Boor: 88^{20-21}.

Καμβύσης ἔτη **ς΄**.

Δαρεῖος ἔτη **λς΄**.

Τούτου οὖν ὡς εἴρηται ἐν ἔτει δευτέρῳ, ὁ ναὸς ἀνενεώθη μεθ' ὃν

Ξέρξης ὁ Δαρείου ἔτη **κη΄**.

Ἀρταβάνης μῆνας **ζ΄**.

Ἀρταξέρξης ὁ μακρόχειρ ἔτη μα΄.

Τὰ κατὰ τὴν Ἐσθὴρ καὶ τὸν Μαρδοχαῖον ‹φαύλων› ἐπὶ τούτου [*φασὶν*].

Ξέρξης ἄλλος μῆνας **β΄**.

Σογδοάνης μῆνας **ζ΄**.

‹Ὁ› Δαρεῖος ἄλλος ἔτη **ιθ΄**.

Ἀρταξέρξης ὁ Μνήμων ἔτη **μ΄**.

Ἀρταξέρξης ὁ καὶ Ὦχος ἔτη **κς΄**.

Ἀρσίσοχος[192] ἔτη **δ΄**.

Δαρεῖος Ἀρσάμου ἔτη **ς΄**.

Τοῦτον ἀνεῖλεν[193] Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών, καὶ καθελὼν τὴν τῶν Περσῶν ἀρχὴν ἐβασίλευσεν [*ἔτη **ς΄**, πρὸ τοῦ καθελεῖν τὸν Δαρεῖον βασιλεύσας, ὥς τινές φασιν*] ἔτη **ιβ΄**. ἐτελεύτησεν δὲ ἐν Βαβυλῶνι ἐτῶν **λε΄**, ὑπέταξε δὲ βαρβάρων ἔθνη **κβ΄**, καὶ φυλὰς ἑλλήνων **ιγ΄**.

Ὁμοῦ τὰ πάντα ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως ‹τῆς› τελευτῆς Ἀλεξάνδρου ἔτη **͵ερξζ΄**.

Μετὰ δὲ τὴν τούτου τελευτὴν ‹βασιλεὺς› Αἰγύπτου καὶ Ἀλεξανδρείας[194] πρῶτος.

Πτολεμαῖος (ф.10v) ὁ Λάγου ἔτη **μ΄** ὁ δεύτερος

Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ἔτη **λη΄**.

Ἐπὶ τούτου αἱ παρ' Ἑβραίοις ‹ἱεραὶ› βίβλοι εἰς ‹τὴν Ἑλλάδα›[195] μετεβλήθησαν· ‹ζητήσας γὰρ τῆς παλαιᾶς διαθήκης τὰς βίβλους εὗρεν μυριάδας **μ΄**.›[196]

Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης ἔτη **κε΄**.

Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἔτη **λε΄**[197].

[192] *Ἀρσὴς Ὤχου* De Boor: 89[18].
[193] *ἀνελὼν* De Boor: 89[20].
[194] *Αἰγύπτου καὶ Ἀλεξανδρείας ἐβασίλευσαν πρῶτος* De Boor: 90[7-8].
[195] *τὴν Ἑλληνίδα φωνὴν* De Boor: 90[12].
[196] *καὶ ἐν ταῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἀπετέθησαν βιβλιοθήκαις ἐπὶ Ἐλεάζαρ ἀρχιερέως* De Boor: 90[12-14].

[*Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιφανὴς ἔτη* ***κδ΄****.*

Τὰ κατὰ τῶν Μακκαβαίων ἐπὶ τούτου γεγένηται.

Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ ἔτη ***λε΄****.*]

Πτολεμαῖος ὁ Νεώτερος ἔτη **κθ΄**.

Πτολεμαῖος] ὁ Φ[*ο*]ύσκων ἔτη **κζ΄**.

Πτολεμαῖος [*ὁ*] καὶ Ἀλέξανδρος ἔτη **ι΄**.

Πτολεμαῖος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη **η΄**.

Πτολεμαῖος ὁ Διονύσιος ἔτη **λ΄**.

Κλεοπάτρα Πτολεμαίου ἔτη **κβ΄**.

Τῷ τρίτῳ ἔτει ταύτης, πρῶτον ἐμονάρχησεν ‹Ῥωμαίων›

Γάϊος ‹ὁ καὶ› Ἰούλιος ‹ὁ› Καῖσαρ, ἀφ' οὗ καίσαρες οἱ ἑξῆς βασιλεῖς

προσηγορεύθησαν. οὗτος ἐβασίλευσεν ἔτη **δ΄** μῆνας **ζ΄**.

Κατὰ τούτους ἐβασίλευσεν.

Καῖσαρ Σεβαστὸς ὁ καὶ Αὔγουστος ἔτη **νδ΄**[200] καὶ μῆνας **ς΄**.

Ἐντεῦθεν οἱ Ἀντιοχεῖς τοὺς χρόνους αὐτῶν ἀριθμοῦσιν. Οὗτος τῷ **ιε΄** ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας Κλεοπάτραν ἀνελῶν καθεῖλεν τὴν τῶν Πτολεμαίων ἀρχήν.

οἳ ἐβασίλευσαν ἔτη **ζε΄**.

Γίνονται οὖν τὰ πάντα ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως ‹τῆς› ἀρχῆς Αὐγούστου βασιλείας ἔτη ***,ευνζ΄*** κατὰ τοὺς ἀκριβεῖς χρονογράφους[201]:- ‹Ἄρξου›[202]

Τῷ δὲ **με΄** τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐγεννήθη ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα ἐκ τῆς ἁγίας (ф.11) ‹θεοτόκου καὶ ἀει›παρθένου Μαρίας ὁ πρὸ αἰώνων θεός[203].

Κυρίνιος δὲ ὑπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἀποσταλεὶς εἰς τὴν Ἰουδαίαν,

ἀπογραφὰς ἐποιεῖτο[204] τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν οἰκητόρων.

Γίνονται οὖν ὁμοῦ τὰ πάντα ἀπὸ Ἀδάμ ἕως τῆς ἐνανθρωπίσεως τοῦ κυρίου

---

[197] *ἔτη* ***ιζ΄*** De Boor: 90[16].

[198] De Boor: 90[17-19].

[199] *ἔτη* ***ιζ΄*** *μῆνας ς΄* De Boor: 90[21].

[200] *ἔτη* ***νς΄*** *καὶ μῆνας ς΄* De Boor: 91[8].

[201] *Γίνονται οὖν τὰ πάντα ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως ἀρχῆς βασιλείας Αὐγούστου κατὰ τοὺς ἀκριβεῖς χρονογράφους ἔτη* ***,ευνζ΄*** De Boor: 91[13-14].

[202] Ἄρχεται η μετά Χριστόν ιστορία.

[203] *Τῷ δὲ* ***μβ΄*** *ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐγεννήθη τὸ κατὰ σάρκα ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ πρὸ αἰώνων θεός* De Boor: 91[16-19].

[204] *ἐποιήσατο* De Boor: 92[1].

[*καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος*] ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔτη **εφ΄**.

Μετὰ Αὔγουστον ῥωμαίων [*τρίτος*] ἐβασίλευσεν,

Τιβέριος ἔτη **κγ΄**.

Τῷ ‹οὖν› **ιε΄** ἔτη τῆς αὐτοῦ βασιλείας ‹ἐβαπτίσθη ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὸν Ἰορδάνην ὑπὸ Ἰωάννου› καὶ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας ἄρχεται[205].

Τῷ δὲ **ιθ΄** ‹ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας› ἔπαθεν ἐν Ἱερουσαλὴμ τὸ σωτήριον πάθος ‹ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἀνέστη τριήμερος μηνὶ› Μαρτίῳ **κε΄**.

Ὁμοῦ τὰ πᾶντα ἀπὸ Ἀδάμ ἕως τοῦ σωτηρίου[206] πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως ἔτει **΄εφλγ΄**.

Μετὰ δὲ τὸν Τιβέριον ἐβασίλευσεν

Γάϊος ἔτη **γ΄** μῆνας **ι΄** καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ παλατίῳ.

Κλαύδιος ἔτη **ιγ΄** μῆνας **θ΄**.

Γάλβας μῆνας **α΄** καὶ ἐσφάγη ἐν Ῥώμῃ.

Νέρων ἐβασίλευσεν ἔτη **ιγ΄** καὶ φυγὼν ἑαυτὸν ἔχωσε ζῶντα.

[*Οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι*] Πέτρος ‹δὲ› καὶ Παῦλος ἐπὶ αὐτοῦ ἐμαρτύρησαν καὶ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς τοῦ κυρίου, ὑπὸ Ἰουδαίων ἐλιθάσθη ἐν Ἱεροσολύμοις.

Ὄθων[207] πάλιν ἐβασίλευσεν καὶ ἑαυτὸν ἀνεῖλεν

(φ.11v) Οὐεσπασιανὸς ἔτη **ι΄**.

Ἐν ἔτει δευτέρῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας γέγονεν ἡ ἅλωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Τίτου μετὰ **μ΄** ἔτη τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως.

Τίτος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη **β΄** μῆνας **β΄** καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ παλατίῳ.

Δομητιανὸς ἔτη **ιε΄** μήνας **ε΄**.

Τούτου διωγμὸν κινήσαντος κατὰ τῶν χριστιανῶν Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος τὴν νῆσον Πάτμον οἰκεῖν κατεδικάσθη, διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν. μετὰ δὲ τὴν Δομητιανοῦ τελευτὴν ἐπάνεισιν ἀπὸ τῆς νήσου εἰς τὴν Ἔφεσον.

Νερούας ἔτος **α΄** μῆνας **δ΄**.

Τραϊανὸς [*ἔτη **ιθ΄** μῆνας **ς΄**.*]

---

[205] *Τῷ **ιε΄** ἔτη τῆς αὐτοῦ βασιλείας τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας ἄρχεται ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς* De Boor: 92[8-10].

[206] *σωτηριώδους* De Boor: 92[14-15].

[207] *Ὄθων ἐβασίλευσε μῆνας **γ΄** καὶ ἑαυτὸν ἀνεῖλεν* De Boor: 93[1].

[*Ἐπὶ τούτου Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος ἐμαρτύρισεν*].

Ἀδριανὸς [*ἔτη* ***κα΄***].

[*Καὶ οὗτος καθελὼν τὰ Ἱεροσόλυμα Αἰλίαν τὴν πόλιν ὠνόμασε. Καὶ οὗτος*

ὑδρωπιάσας ἀπακτάνθη.][208]

Ἀντωνῖνος

Μάρκος ὁ καὶ Ἀντωνῖνος[209].

Κώμωδος ἔτη [***ιγ΄***].

[*Αἴλιος Περτίναξ μῆνας* ***ς΄*** *καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ παλατίῳ*.][210]

‹Ἰουλιανὸς ὁ Δίδυος.›

Σευῆρος ἔτη [***ιη΄***].

[*Ἐπὶ αὐτοῦ Λεωνίδης ὁ πατὴρ Ὠριγένους ἐμαρτύρησε καὶ Ἱππόλυτος ὁ*

Ρώμης συγγραφεὺς ἤκμαζε καὶ Γρηγόριος ὁ θαυματουργός.][211]

‹Καράκαλος›[212]

‹Ὁ Γέττας›

[*Μακρῖνος ἔτος* ***α΄*** *καὶ ἐσφάγη.*

Ἀντωνῖνος Γάβαλος ἔτη ***δ΄*** *καὶ ἐσφάγη ἐν τῇ Ῥώμῃ.*

Ἀλέξανδρος ὁ Μαμαίας ἐτη ***ιγ΄*** *καὶ ἐσφάγη.*

Μάξιμος ἔτη ***γ΄*** *καὶ ἐσφάγη.*

Γορδιανὸς ἔτη ***ς΄*** *καὶ ἦχξεν ἑαυτὸν ἐν Ἀφρικῇ.*

Φίλιππος ἔτη ***ζ΄*** *καὶ ἐσφάγη ἐν κήποις.*

Δέκιος ἔτος ***α΄*** *μῆνας* ***γ΄*** *καὶ ἐσφάγη εν τῷ φόρῳ.*

Ἐπὶ αὐτοῦ ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Βαβυλᾶς ἐν Ἀντιοχείᾳ.

Γάλλος καὶ Βουλουσιανὸς ἔτος ***α΄*** *μῆνας* ***δ΄****.*

Οὐαλεριανὸς και Γαλιηνὸς ἔτη ***ιε΄*** *καὶ ἐσφάγησαν.*

---

[208] De Boor: 93[20-21].

[209] Το φ.11[v] παρουσιάζει ελλείψεις ως προς τα έτη βασιλείας αρκετών αυτοκρατόρων. Στη προσπάθεια συμπλήρωσης των κενών αυτών, βάσει της έκδοσης του De Boor, διαπιστώθηκε μία σύγχυση ως προς τα ονόματα των αυτοκρατόρων Αντωνίνου, Μάρκου και Αντωνίνου. Θεώρησα λοιπόν σωστό, να αφήσω το κείμενου του χειρογράφου ως έχει, και να παραθέσω αυτούσιο το αντίστοιχο απόσπασμα της κριτικής έκδοσης.
«*Τίτος Ἀντωνῖνος ὁ ἐπικληθεὶς Εὐσεβὴς σὺν τοῖς παισὶν αὐτοῦ [Αὐρηλίῳ Οὐήρῳ καὶ Λουκίῳ] ἔτη* ***κβ΄*** *μῆνας* ***γ΄****. Μάρκος [Αὐρήλιος] ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη* ***ιθ΄*** *μῆνας* ***ια΄****. Ἐπὶ αὐτοῦ Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος ἐμαρτύρησεν. Ἀντωνῖνος ὁ καὶ Βῆρος ἔτη* ***ιβ΄****.*» De Boor: 94[1-5].

[210] De Boor: 94[7].

[211] De Boor: 94[9-11].

[212] *Ἀντωνῖνος υἱὸς Σευήρου ἐβασίλευσεν ἔτη ζ΄ καὶ ἐσφάγη* De Boor: 94[13].

*Κλαύδιος ἔτος **α΄** μῆνας **ϑ΄**.*

*Αὐριλιανὸς ἔτη **ε΄** μῆνας **ϛ΄** καὶ ἐσφάγη.*

*Τάκιτος μῆνας **ϛ΄** και ἐσφάγη ἐν Πόντῳ.*

*Πρόβος ἔτη **ϛ΄** μῆνας **δ΄** καὶ ἐσφάγη.*][213]

Κάρος καὶ Καρῖνος [*ἔτη **β΄***][214].

Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιανὸς ἔτει **κβ΄**[215].

Ὁμοῦ ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τελευτῆς Διοκλητιανοῦ ἔτη **,εψϙ΄** ἀπὸ δὲ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἕως τῆς ἀρχῆς Διοκλητιανοῦ ἔτη **σος΄**.

‹Κωνσταντῖνος ὁ Ὠχρός›

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἔτη **λγ΄**[216].

[*Τῷ **ιβ΄** ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἡ πρώτη σύνοδος γέγονε τῶν **τιη΄** πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ ἔτους **τιη΄** ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.*

*Γίνονται οὖν τὰ πάντα ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῆς Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου τελευτῆς ἔτη **,εωλς΄**.*

*Τελευτᾷ δὲ ἐτῶν **ξε΄**. Κατέλιπε δὲ τρεῖς υἱοὺς Κώνσταν καὶ Κωνσταντῖνον καὶ Κωνστάντιον. ἐν μὲν τῇ Ῥώμῃ Κώνσταν, ἐν δὲ τῇ νέᾳ Ῥώμῃ Κωνσταντίνον, ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ Κωνστάντιον.*

*Οὗτος ἐποιήσεν ὑπατείας δέκα. Οὗτοι δὲ ἐβασίλευσαν ἔτη **κδ΄.***][217]

‹Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη **λβ΄**.›

Ἰουλιανὸς ‹ὁ παραβάτης› [*ἐβασίλευσεν*] ἔτη **β΄** ἥμισυ[218] [*ἀνῃρέθη δὲ ἐν Περσίδι*].

Ἰουβιανὸς [*μῆνας **ϑ΄***]. σημάδι στο χειρόγραφο

Οὐαλεντινιανός[219] ἔτη **ιζ΄**.

Γραττινὸς ἔτη **γ΄**.

Θεοδόσιος ὁ μέγας ἔτη **ις΄**.

---

[213] De Boor: 94^{15} – 95^{9}.

[214] *Κάρος ἅμα τοῖς παισὶ Καρίνῳ καὶ Νουμεριανῷ ἔτη **β΄** καὶ ἐσφάγησαν* De Boor: $95^{10\text{-}11}$.

[215] *ἔτη **κ΄*** De Boor: 95^{14}.

[216] *Κωνσταντῖνος, ὁ τῆς ἁγίας Ἑλένης υἱὸς ἐβασίλευσεν ἔτη **λα΄*** De Boor: $95^{20\text{-}22}$.

[217] De Boor: 95^{23} – 96^{24}.

[218] *ἔτη **β΄** μῆνας ϛ΄* De Boor: $96^{26\text{-}27}$.

[219] *Οὐαλεντινιανός ὁ μέγας καὶ Οὐάλης ἔτη **ι΄** μήνας **θ΄**. Ἐπὶ Ἰουλιανοῦ ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Δωρόθεος ὑπὸ ἀρειανῶν. Γρατιανὸς ἔτη **γ΄** καὶ Οὐαλεντινιανὸς ὁ νέος καὶ σὺν αὐτοῖς Θεοδόσιος ὁ μέγας ἔτη **ις΄**. Ἐφ᾽ οὗ ἡ δευτέρα σύνοδος γέγονεν ἐν Κωνσταντινουπόλει των **ρν΄** ἁγίων πατέρων. Ἀρκάδιος υἱὸς Θεοδοσίου ἐβασίλευσεν ἔτη **ιγ΄** μῆνας **γ΄**.* De Boor: $97^{2\text{-}19}$.

	Οὐαλεντινιανὸς ὁ νέος.
	‹Ὀνώριος ἔτη **κβ΄**›.
	Ἀρκάδιος [*υἱὸς Θεοδοσίου ἐβασίλευσεν*] ἔτη **ιγ΄ [***μῆνας γ΄*].
	Θεοδόσιος[220] ὁ Μικρὸς ἔτη **ιδ΄**.
260	‹Ἡ Πουλχερία›
	(φ. 12) Μαρκιανὸς[221] **ιδ΄** καὶ
	Λέων ὁ μέγας ‹ὁ Βέσας ἐβασίλευσεν› ἔτη **ιζ΄**[222].
	Ζήνων ἔτη **ια΄**[223].
	‹Βασιλίσκος ἔτη **γ΄** καὶ πάλιν
265	Ζήνων›.
	Ἀναστάσιος ‹ὁ Δίκουρος μονοθελητὴς› ἔτη **κζ΄** [μῆνας **δ΄**].
	Ἰουστῖνος[224] ὁ γέρων ὁ πρῶτος ἔτη **ε΄**.
	Ἰουστινιανὸς ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ καὶ κτήτωρ τῆς ἁγίας Σοφίας ἔτη **λθ΄**.
	Ἰουστινιανὸς ὁ νέος, ἔτη **γ΄**.
270	Τιβέριος [ἐβασίλευσεν] ἔτη **ε΄**.
	Μαυρίκιος[ἔτη] **κ΄** [*μῆνας **δ΄***].
	Φωκᾶς ‹ὁ τύραννος› ἔτη **ι΄**[225].
	Ἡράκλειος ἔτη **λ΄**[226].
	‹Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτος **α΄**[227]›.
275	‹Μαρτίνα καὶ Ἡρακλωνᾶς›
	Κωνσταντῖνος, ἔκγονος Ἡρακλείου [*ἐβασίλευσεν*] ἔτη **κζ΄**[228].

[220] *Θεοδόσιος υἱὸς Ἀρκαδίου ἔτη **μβ΄** μῆνας **β΄**. Ἐφ΄ οὗ ἡ ἐν Ἐφέσῳ τρίτη σύνοδος γέγονε τῶν σ΄ ἁγίων πατέρων καὶ ἡ δευτέρα ἡ λῃστρική*. De Boor: 97[20-25].

[221] *Μαρκιανὸς καὶ Οὐαλεντιανὸς ἐβασίλευσαν ἔτη **κθ΄**. Ἐφ᾽ ὧν ἡ τετάρτη σύνοδος ἡ ἐν Χαλκηδόνι τῶν χλ΄ ἁγίων πατέρων γέγονε*. De Boor: 98[1-6].

[222] *ἔτη **ις΄*** De Boor: 98[7].

[223] *ἔτη **ιζ΄*** De Boor: 98[10].

[224] *Ἰουστῖνος ὁ Θρᾷξ ἔτη **θ΄** ἡμέρας **κγ΄**. Ἰουστινιανὸς [ὁ μέγας] ἐβασίλευσεν ἔτη **λη΄** μῆνας **ζ΄**. Ἐφ᾽ οὗ ἡ πέμπτη σύνοδος γέγονεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἰουστίνος ἀνεψιὸς Ἰουστινιανοῦ ἔτη **ιβ΄** μῆνας **ι΄** ἡμέρας **κ΄**. Τῷ **ζ΄** ἔτει αὐτοῦ ἐπληρώθη κύκλος α΄ τοῦ ἁγίου πάσχα ἐτῶν **φλβ΄**, ἐξότε ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσταυρώθη ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ¸ζξε΄*. De Boor: 98[13-21].

[225] *ἔτη **η΄*** De Boor: 98[23].

[226] *Ἡράκλειος μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἔτη **λα΄**.*

*Ἔτους **γ΄** τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Πέρσης πλεῖστον μέρος τῶν Ῥωμαίων παρέλαβε πολιτείας καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τοῦς σεβασμίους τόπους ἐνέπρησε πλήθη τὲ λαῶν ᾐχμαλώτευσε σὺν τῷ πατριάρχῃ Ζαχαρίᾳ καὶ τοῖς τιμίοις ξύλοις εἰς Περσίδα ἀπήγαγεν· ἔτει δε αὐτοῦ **ιβ΄** Χοσρόης ἀνῃρέθη καὶ ἡ αἰχμαλωσία ἀνεκλήθη, καὶ ὁ ζωοποιὸς σταυρὸς τοῖς ἰδίοις τόποις ἀπεκατέστη. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ ἤρξαντο τῆς τοῦ παντὸς ἐρημώσεως τῷ ¸**ςρκς΄** ἔτει ἰνδ. **ζ΄***. De Boor: 99[2-11].

[227] *Κωνσταντίνος, υἱὸς Ἡρακλείου, ἐβασίλευσεν ἔτη **κη΄**. Οὗτος ἐν Σικελίᾳ ἀνῃρέθη* De Boor: 99[12-13].

[*Ἐφ᾽ οὗ τὸ Βυζάντιον ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἐπολιορκήθη καὶ ἡ ἕκτη σύνοδος τῷ* ***ιγ᾽*** *αὐτοῦ ἔτει γέγονεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. καὶ κατὰ Σαρακηνῶν ἠνδραγάθησε, κωλύσας αὐτοὺς καὶ πτοήσας ἱκανῶς.*]

‹Τυραννὶς Μυζικίου›

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνᾶτος **ιζ᾽**.

Ἰουστῖνος[229] ‹ὁ Ῥινότμητος› ἔτη **ι᾽**.

Λεόντιος ἔτη **γ᾽**.

[Τιβέριος ὁ καὶ] Ἀψίμαρος ἔτη **ζ᾽**.

‹Καὶ πάλιν ὁ Ῥινότμητος›[230].

Φιλιππικὸς ὁ Βαρδάνιος ἔτη **β᾽**.

Ἀρτέμιος ὁ καὶ Ἀναστάσιος ἔτη **γ᾽**[231].

Θεοδόσιος ‹ὁ Ἀδραμυτηνὸς› ἔτη **α᾽**.

Λέων[232] ‹ὁ Ἴσαυρος ὁ εἰκονομάχος ἔτη **κδ᾽**›.

Κωνσταντῖνος ‹ὁ Κοπρώνυμος ὁ› υἱὸς αὐτοῦ ἔτη **λδ᾽**[233].

‹Ἀρτάβασδος ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ›

Λέων ‹ὁ› υἱὸς τοῦ ‹Κοπρωνύμου[234]› ἔτη **ε᾽**.

Εἰρήνη καὶ Κωνσταντῖνος[235] ἔτη **ιζ᾽**.

[*Τούτων ἔτει* ***η᾽*** *γέγονεν ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον σύνοδος τῶν τν᾽ πατέρων.*

Κωνσταντῖνος μόνος ἔτη ***ς᾽*** *μῆνας* ***ϑ᾽*** *ἡμέρας* ***η᾽****.*

Ἀνηγορεύθη ἐν τῷ φόρῳ διὰ τῆς σάκρας αὐτοῦ.

Εἰρήνη μήτηρ αὐτοῦ πάλιν ἔτη ***ε᾽*** *μῆνας* ***ϑ᾽*** *ἡμέρας* ***ιϐ᾽****.*]236

Νικηφόρος ‹ὁ Συγκλητικὸς› [*ἐβασίλευσεν*] ἔτη **η᾽** [*μῆνας* ***ϑ᾽***].

Σταυράκιος [υἱὸς αὐτοῦ] μήνας **δ᾽**[237].

Μιχαὴλ[238] ὁ Ῥανκαβὲ ἔτη **β᾽**.

Λέων ‹ὁ Ἀρμένιος ὁ εἰκονομάχος καὶ παραβάτης› ἔτη **ζ᾽** [*μῆνας ε᾽ ἡμέρας ιδ᾽.*

---

228 *ἔτη* ***ιζ᾽*** De Boor: 99^{12}.
229 *Ἰουστινιανός, υἱὸς αὐτοῦ, ἐβασίλευσεν ἔτη* ***ι᾽*** De Boor: 99^{22}.
230 *Ἰουστινιανὸς τὸ δεύτερον ἔτη ς᾽* De Boor: 100^{1}.
231 *Ἀναστάσιος ὁ καὶ Ἀρτέμιος ἔτη* ***β᾽*** De Boor: 100^{3}.
232 *Λέων ὁ καὶ Κόνων ἐβασίλευσεν ἔτη* ***κε᾽*** *μῆνας* ***γ᾽*** *ἡμέρας* ***β᾽*** De Boor: 100^{5-7}.
233 *ἔτη* ***λα᾽*** *μῆνας* ***β᾽*** *ἡμέρας* ***ιδ᾽*** De Boor: 100^{8-9}.
234 *Λέων υἱὸς Κωνσταντίνου ἔτη* ***ε᾽*** De Boor: 100^{10-11}.
235 *Κωνσταντῖνος υἱὸς Λέοντος σὺν τῇ μητρὶ Εἰρήνῃ ἔτη* ***ι᾽*** *μῆνας* ***ϑ᾽*** *ἡμέρας* ***η᾽*** De Boor: 100^{12-14}.
236 De Boor: 100^{18-23}.
237 *μῆνας* ***β᾽*** De Boor: 101^{3-4}.
238 *Μιχαὴλ γαμβρὸς αὐτοῦ ἔτος* ***α᾽*** *μῆνας* ***ϑ᾽*** *ἡμέρας* ***ια᾽*** De Boor: 101^{5-6}.

καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ παλατίῳ].

Μιχαὴλ ‹ὁ ἐξ Ἀμορίου› ἔτη **η΄** ‹ἥμισυ›[239].

[*Ὁμοῦ τὰ πάντα ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τελευτῆς Μιχαὴλ ἔτη* ***,ςτλη΄***]

‹Ἀποστασία Θωμᾶ.›

Θεόφιλος ἔτη **ιβ΄** [*μῆνας* ***γ΄*** *ἡμέρας* ***κ΄***].

Μιχαὴλ καὶ

Θεοδώρα[240],

[*Μιχαὴλ μόνος ἔτη* ***ιβ΄****, συμβασιλεύσας Βασιλείῳ ἔτος* ***α΄*** *καὶ ἐσφάγη*.]

Βασίλειος ‹ὁ Μακεδὼν› ἔτη **ιθ΄**[241].

‹Λέων ὁ Σοφὸς ἔτη **ιγ΄**.

Ἀλέξανδρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη **α΄**.

Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἔτη **ζ΄**.

Ῥωμανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη **γ΄**.

(φ. 12v) Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἔτη **ς΄**.

Ὁ Τζιμισχὴς ἔτη **ζ΄**.

Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος ἔτη **κζ΄**.

Κωνσταντῖνος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη **δ΄**.

Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυρόπουλος ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ

Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν ἔτη **ζ΄**.

Μιχαὴλ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ μῆνας **δ΄** ἡμέρας **ιε΄**.

Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἔτη **ιβ΄**.

Θεοδώρα ἡ Πορφυρογέννητη ἔτος **α΄**.

Μιχαὴλ ὁ γέρων ὁ ἀπὸ στρατιωτῶν ἔτος **α΄**.

Ἰσαάκιος ὁ Μέγας ἔτη **β΄**.

Κωνσταντῖνος ὁ Δοῦκας ἔτη **ζ΄**.

Εὐδοκία καὶ οἱ ἑπτὰ παῖδες αὐτῆς ἔτη **ζ΄**.

Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ἔτη **γ΄**.

Μιχαὴλ ὁ υἱὸς τοῦ Δοῦκα ἔτη **γ΄**.

Νικηφόρος ὁ Βοτανιάτης ἔτη **γ΄**.

[239] *ἔτη* ***η΄*** *μῆνας* ***θ΄*** *ἡμέρας* ***θ΄*** De Boor: 101[11-12].
[240] *Μιχαὴλ υἱὸς αὐτοῦ σὺν Θεοδώρᾳ μητρὶ καὶ Θέκλᾳ ἀδελφῇ ἔτη* ***ιδ΄*** De Boor: 101[18-20].
[241] *ἔτη* ***ιη΄*** *μῆνας* ***ι΄*** *ἡμέρας* ***κθ΄***. De Boor: 101[24-25].

Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη **λζ΄**.

Ἰωάννης ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη **κδ΄**.

Μανουήλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη **λζ΄**.

Ἀλέξιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη **γ΄**.

Τοῦτον φονεύσας Ἀνδρόνικος ὁ θεῖος αὐτοῦ, ἐτυράννησεν ἔτη **γ΄**.

Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος ἔτη **θ΄** μῆνας.

Ἀλέξιος ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἔτη **η΄**.

Ἀλέξιος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγγέλου ἔτη μῆνας **ζ΄**.

Τοῦτον δὲ φονεύσας ὁ Μούρτζουφλος ἐβασίλευσεν μῆνας **β΄**

ἐνταῦθα ἔλαβον οἱ Ἰταλοὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.›

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με την κριτική έκδοση του De Boor και το κείμενο που διασώζεται στον κώδικα 11 της Σκιάθου, έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής, σχετικά με το *Χρονογραφικόν σύντομον*:

1. Στην έκδοση του De Boor η αφήγηση ξεκινά από τους χρόνους του Αδάμ και σταματά στους χρόνους της βασιλείας του Βασιλείου Α΄ του Μακεδόνος. Στον κώδ. 11 η εξιστόρηση των γεγονότων εκτείνεται από τη γέννηση του Ισαάκ έως τη βασιλεία του Αλεξίου Ε΄ Δούκα, του επονομαζομένου Μούρτζουφλου, και την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Ιταλούς (1204). Σε πολλά από τα χειρόγραφα η χρονολογική έκταση διαφέρει. Όμως, όπως έχει αναφερθεί στο κεφάλαιο 1.2.1 στη σελίδα 17, η χρονολόγηση σταματάει στο 944 ή 976 επομένως ο κώδ.11 διαφέρει από όλους τους υπόλοιπους κώδικες ως προς την χρονολόγηση.
2. Στον κώδ.11 υπάρχουν ορισμένα ορθογραφικά λάθη, αναγραμματισμοί ενώ διαπιστώνεται σύγχυση σε πολλά ονόματα (π.χ. Ἄβραμ-*Ἄμραμ* στ.55, Συμεὼν-*Γεδεών* στ.73, Θολᾶ-*Θωλᾶ* στ.75, Ἀὴρ-*Ἰαήρ* στ.76, Ἐλὼμ-*Ἐλών* στ.80, Ἰεροβοὰμ-*Ἰωράμ* στ.97, Ὁσίας-*Ὀχοζίας* στ.103, Ἄχαζ-*Ἰάχαζ* στ.106, Ἀρσίσοχος-*Ἀρσὴς Ὤχου* στ.138, κ.ά.).
3. Παρατηρείται μεγάλη σύγχυση ως προς τα έτη βασιλείας αρκετών αυτοκρατόρων που πιθανώς να οφείλεται στην κακή αντιγραφή (π.χ. η΄-ν΄, ια΄-ιβ΄, ιη΄-η΄ κ.ά.). Στο φύλλο 11v, ενώ έχει προβλεφθεί χώρος, δεν αναγράφονται τα έτη βασιλείας από τον Τραϊανό μέχρι και τον Καρίνο στ.206-235.
4. Επιπλέον, στον κώδ. 11 παραλείπονται ονόματα πολλών προσώπων, όπως του Πτολεμαίου του Επιφανούς στ.154, του Πτολεμαίου του Φιλομήτωρος στ.156, του Αίλιου Περτίναξ στ.214, του Λεωνίδους, του Ἱππολύτου Ρώμης στ.217-218, από Μακρίνου στ.221 έως Πρόβου στ.234. Ενώ προστίθενται άλλα όπως Ιουλιανός ο Δίδυος στ.215, Καράκαλος στ.219, Γέττας στ.220, Κωνσταντίνος ο Ωχρός στ.239, Πουλχερία στ.260, Μαρτίνα και Ηρακλωνάς στ.273.
5. Στον κώδ.11 παραλείπονται οι ιστορικές πληροφορίες από το 12^{ο} έτος της βασιλείας του Μ. Κωνσταντίνου έως τη βασιλεία των υιών αυτού στ.241-249, τα περί της πολιορκίας των Σαρακηνών στ.277-279, της ΣΤ΄ Οικουμενικής

συνόδου στ.294-298 κ.ά. Αναφέρει όμως την Τυραννία Μυζικίου στ.280, την Αποστασία Θωμά στ.305.

6. Τέλος, στον κώδ. 11 εμφανίζονται επίθετα τα οποία χαρακτηρίζουν θετικά ή αρνητικά τους βασιλείς όπως Ιουλιανός ο παραβάτης στ.251, Αναστάσιος ο Δίκουρος μονοθελητής στ.265, Φωκάς ο τύραννος στ.272, Ιουστίνος ο ρινότμητος στ.282, Λέων ο Ίσαυρος ο εικονομάχος στ.289, Κωνσταντίνος ο Κοπρώνυμος στ.290, Νικηφόρος ο Συγκλητικός στ.298, Λέων ο Αρμένιος ο εικονομάχος και παραβάτης στ. 301.

Σε γενικές γραμμές ο κώδ.11 δεν διαφέρει από την έκδοση του De Boor. Επίσης, το ιστορικό κείμενο δεν κρατάει ουδέτερη θέση σε θεολογικά θέματα και θίγει τους υπερασπιστές του μονοφυσιτισμού και της εικονομαχίας.

4. Μεταγραφή των επισκοπικών τάξεων

Η μεταγραφή των πινάκων έγινε εν συγκρίσει με την έκδοση του Jean Darrouzès[242].

φ.7	Not. 7	
	[683]	*ε΄ ὁ Περπερίνης.*
	[684]	*ΜΗ΄ ταῖς Νέαις Πάτραις τῆς Ἑλλάδος.* [243]
	[685]	*α΄ ὁ Μαρμαριζάνων.*[244]
	[686]	*ΜΘ΄ τοῖς Εὐχαΐτοις Ἑλενοπόντου.*[245]
	[687]	*β΄ ὁ Γαζάλων.*
	[689]	*γ᾽ ὁ Σιμίκτου.*[246]
	[690]	*δ΄ ὁ Βαριανῆς.*
	[575]	*Ν΄ τῆς <Ν>Αὐπάκτων Ἀκροπόλεως.*[247]
	[576]	*α΄ ὁ Βουνδίτζης.*
	[577]	*β΄ ὁ Ἀετοῦ.*
	[578]	*γ΄ ὁ Ἀχελῴου.*
	[579]	*δ΄ ὁ Ῥωδών.*[248]
	[580]	*ε΄ ὁ Ἰωαννίνων.*
	[581]	*στ΄ ὁ Φωτικῆς.*
	[582]	*ζ΄ ὁ Ἀδριανουπόλεως.*
	[583]	*η΄ ὁ Βουθρώστης.*[249]
	Not. 11	
		Τάξις τῶν Μητροπόλεων καθὼς ἐγγέγραπται
	[1]	*α΄ ἡ Καισάρεια.*
	[2]	*β΄ ἡ Ἔφεσος.*
	[3]	*γ΄ ἡ Ἡράκλεια.*
	[4]	*δ΄ ἡ Ἄγκυρα.*

[242] Darrouzès, Jean. 1981. *Notitiae Episcopatuum Ecclesiae Constantinopolitanae, texte critique, introduction et notes*, A.A., Institut Français d'Études Byzantines, Paris.
[243] *Ν΄* Darr.
[244] *Μαρμαριτζάνων* Darr.
[245] *ΝΑ΄* Darr.
[246] *Σιβίκτου* Darr., αλλά και *Σιμίκτου* στο κριτικό υπόμνημα.
[247] *ΛΕ΄ τῇ Ναυπάκτῳ Νικοπόλεως* Darr.
[248] *Ῥογῶν* Darr.
[249] *Βοθρωτοῦ* Darr.

	[5]	*ε΄ ἡ Κύζικος.*
	[6]	*στ΄ αἱ Σάρδεις.*
	[7]	*ζ΄ ἡ Νικομήδεια.*
	[8]	*η΄ ἡ Νίκαια.*
	[9]	*θ΄ ἡ Χαλκηδών.*
	[10]	*ι΄ ἡ Σίδη.*
	[11]	*ια΄ ἡ Σεβάστεια.*
	[12]	*ιβ΄ ἡ Ἀμάσσια.*[250]
	[14]	*ιγ΄ ἡ Σικελία.*
	[15]	*ιδ΄ τὰ Τύανα.*
	[16]	*ιε΄ ἡ Γάγγρα.*
	[17]	*ιστ΄ ἡ Θεσσαλονίκη.*
	[18]	*ιζ΄ ἡ Κλαυδιούπολις.*
	[19]	*ιη΄ ἡ Νεοκαισάρεια.*
	[20]	*ιθ΄ ἡ Πισσινοῦς.*[251]
	[21]	*κ΄ τὰ Μύρα.*
		κα΄ ἡ Σταυρόπολις.[252]
	[23]	*κβ΄ ἡ Λαοδίκια.*[253]
	[24]	*κγ΄ τὰ Σύναδα.*
	[25]	*κδ΄ τὸ Ἰκόνιον.*
		κε΄ ἡ Πισσιδία.[254]
	[27]	*κστ΄ ἡ Πέργη ἢ τὸ Σύλαιον.*[255]
	[28]	*κζ΄ ἡ Κόρινθος.*
	[29]	*κη΄ αἱ Ἀθῆναι.*
	[30]	*κθ΄ ἡ Μωκισσὸς.*
	[31]	*λ΄ ἡ Κρήτη.*
	[33]	*λα΄ ἡ Καλαβρία.*[256]
	[34]	*λβ΄ αἱ Πάτραι αἱ παλαιαὶ.*

[250] *Ἀμάσεια* Darr.
[251] *Πισινοῦς* Darr.
[252] κα΄ *Σταυρόπολις* om. in Darr., αν και στο κριτικό υπόμνημα σ. 342 ταυτίζεται με τα Μύρα.
[253] *Λαοδίκεια* Darr.
[254] om. Darr.
[255] *κστ΄ τὸ Σύλαιον* Darr.
[256] *Καλαυρία* Darr.

	[35]	*λγ΄ ἡ Τραπεζοῦς.*
	[36]	*λδ΄ ἡ Λάρισα.*
	[37]	*λε΄ ἡ Ναύπακτος.*
φ.7^{v}	[38]	*λστ΄ ἡ Φιλιπούπολις.*
	[39]	*λζ΄ ὁ Τραϊανουπόεως.*
	[40]	*λη΄ ἡ Ῥόδος.*
	[41]	*λθ΄ οἱ Φιλίπποι.*
	[42]	*μ΄ ἡ Ἀδριανούπολις.*
	[43]	*μα΄ ἡ Ἱεράπολις.*
	[44]	*μβ΄ τὸ Δυρράχειον.*
	[45]	*μγ΄ ἡ Σμύρνη.*
	[46]	*μδ΄ ἡ Κατάνη.*
	[47]	*με΄ τὸ Ἀμώριον.*
	[48]	*μστ΄ ἡ Κάμαχος.*
	[49]	*μζ΄ τὸ Κοτυάειον.*
	[50]	*μη΄ ἡ ἁγία Σέβη*[257]*.*
	[51]	*μθ΄ ἡ Μυτιλήνη.*
	[52]	*ν΄ αἱ νέαι πάτραι*
	[53]	*να΄ τὰ Εὐχάϊτα.*
	[54]	*νβ΄ ἡ Ἄμαστρος.*
	[55]	*νγ΄ αἱ Χῶναι.*
	[56]	*νδ΄ ἡ Ὑδροῦς.*
	[57]	*νε΄ ἡ Κελεσίνη.*
	[58]	*νστ΄ ἡ Κολωνία.*
	[59]	*νζ΄ αἱ Θῆβαι.*
	[60]	*νη΄ αἱ Σέρραι.*
	[61]	*νθ΄ ἡ Πομπιούπολις.*
	[64]	*ξ΄ ἡ Αἶνος.*
	[65]	*ξα΄ ἡ Τιβεριούπολις.*
	[66]	*ξβ΄ ἡ Εὐχάϊνα.*
	[67]	*ξγ΄ ἡ Κερασοῦς.*
	[68]	*ξδ΄ ἡ Νακώλια.*

[257] *μη΄ ἡ ἁγία Σευερίνα* Darr.

	[78]	*ξε΄ ἡ Μέθυμνα.*
	[77]	*ξστ΄ ἡ Ἄβυδος.*
	[79]	*ξζ΄ ἡ Χριστιανούπολις.*
	[81]	*ξη΄ ἡ Πρεσκλάβα.*
	[84]	*ξθ΄ ὁ Παροναξίας.*
	[82]	*ο΄ ὁ Λακαιδεμονίας.*
	[85]	*οα΄ ὁ Ἀτταλείας.*
	Not. 11	
φ.8		*Τάξις τῶν θρόνων τῶν ἀρχιεπισκόπων καθὼς συνετέθη ἐν τῷ χαρτοφυλακίῳ, καὶ ἀναγέγραπται πῶς ὑπόκεινται τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως.*
	[86]	*Πρώτη ἀρχιεπισκοπὴ ἡ Βιζύη.*
	[87]	*β΄ ἡ Πομπιούπολις.*
	[88]	*γ΄ ἡ Λεοντόπολις.*
	[89]	*δ΄ ἡ Μαρώνια.*
	[90]	*ε΄ ἡ Ἀπάμεια.*
	[91]	*στ΄ τὰ Γέρμια.*
	[92]	*ζ΄ ἡ Ἀρκαδιούπολις.*
	[93]	*η΄ τὸ Πάρειον.*
	[94]	*θ΄ ἡ Μίλητος.*
	[95]	*ι΄ ἡ Πρικόνησος.*
	[96]	*ια΄ ἡ Σηλυβρία.*
	[97]	*ιβ΄ ἡ Μέθυμνα.*
	[98]	*ιγ΄ ἡ Κείος.*
	[99]	*ιδ΄ ἡ Ἄπρος.*
	[100]	*ιε΄ τὸ Ρούσιον.*
	[101]	*ιστ΄ τὰ Κύψαλλα.*
	[102]	*ιζ΄ ἡ Ὑδροῦς.*
	[103]	*ιθ΄ ἡ Νίκη.*
	[104]	*κ΄ Νεάπολις.*
	[106]	*κα΄ ἡ Χερσώνη.*
	[107]	*κβ΄ ἡ Μυσυνῆ.*
	[108]	*κγ΄ ἡ Γαρέλλα.*

	[109]	*κδ΄ ἡ Βρύσις.*
	[110]	*κε΄ ἡ Δέλκους.*
	[111]	*κστ΄ αἱ Σέρραι.*
	[112]	*κζ΄ ἡ Καραβιζύη.*
	[113]	*κη΄ ἡ Ἄμαστρος.*
	[114]	*κθ΄ ἡ Λήμνος.*
	[115]	*λ΄ ἡ Λευκάς.*
	[116]	*λα΄ ἡ Νακόλεια.*
	[117]	*λβ΄ ἡ Μίσθια.*
	[118]	*λγ΄ ἡ Κολώνια.*
	[119]	*λδ΄ αἱ Χῶναι.*
	[120]	*λε΄ αἱ Θῆβαι.*
	[122]	*λστ΄ ἡ Σωτηριούπολις.*
	[123]	*λζ΄ ἡ Πιχθαδόν.*
	[124]	*λη΄ ἡ Γέρμη.*
	[125]	*λθ΄ ὁ Βόσπορος.*
	[126]	*μ΄ ἡ Κότραδις.*
	[127]	*μα΄ αἱ Ῥοίναι.*
	[128]	*μβ΄ ἡ Κάρπαθος.*
	[129]	*μγ΄ ἡ Αἶνος.*
	[130]	*μδ΄ ἡ Μεσημβρία.*
	[131]	*με΄ ἡ τὸ Ῥίξαιον.*
	[132]	*μστ΄ ἡ Γοτθία.*
	[133]	*μζ΄ ἡ Σουγδαία.*
	[134]	*μη΄ αἱ Φούλλαι.*
	[135]	*μθ΄ ἡ Σεβαστούπολις.*
	[136]	*ν΄ ἡ Αἴγινα.*
	[137]	*να΄ ἡ Κέρκυρα.*
	[138]	*νβ΄ τὰ Φάρσαλα.*
	[139]	*νγ΄ τὰ Μάντραχα.*
	Not. 1	
φ.8^{v}		*Τάξις τῶν ὁσιωτάτων Πατριαρχῶν περὶ πρωτοκαθεδρίας.*
	[1]	*ὁ Ῥώμης.*

	[2]	*ὁ Κωνσταντινουπόλεως.*
	[3]	*ὁ Ἀλεξανδρείας.*
	[4]	*ὁ Ἀντιοχείας.*
	[5]	*ὁ Ἱεροσολύμων.*

Πηγές

1. Darrouzès, J., 1981. *Notitiae Episcopatuum Ecclesiae Constantinopolitanae, texte critique, introduction et notes,* A.A., Institut Français d'Études Byzantines, Paris.
2. Delehaye, H., 1902. *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae. E codice Sirmondiano, adiectis synaxariis selectis (Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris),* Bruxellis.
3. De Boor, C., 1839. *Theophanis Chronographia,* v. 1, Lipsiae. (επανέκδοση 1963).
4. De Boor, C., 1880. *Nicephori archiepiscopi constantinopolitani opuscula historica*, New York. (επανέκδοση 1975).
5. Κεχαγιόγλου Γ., Τζώρτζης (Μ)Πουστρούς (Γεώργιος Βο(σ)τρ(υ)ηνός ή Βουστρώνιος. 1977. *Διήγησις Κρονίκας Κύπρου,* Κριτική έκδοση, Εισαγωγή, Σχόλια, Γλωσσάρι, Πίνακες και Επίμετρο, Λευκωσία.
6. Mai, A., 1849. *S. Nicephori patriarchae Constantinop. Apologeticus minor ad catholicum ecclesiam de novo propter venerabiles imagines exacto schismate*. Belgium.
7. Mango, C., 1990. *Nikephoros Patriarch of Constanople short history, text, translation and commentary*, Washington.
8. Mansi J.D., 1759-1798. Sacrorum conciliorum nova et amplissima collecto. v.12. *Πρακτικὰ τῆς ἑβδόμης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πράξις Δευτέρα.* Florentia, :1055-1111.
9. «Τοῦ ἐν ἁγίοις Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ὁμολογητοῦ Κανόνες, ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ Συντάξεων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Ἁγίων Πατέρων, τριάκονταεπτὰ μεταφρασμένοι εἰς τὸ ἁπλοῦν», 1957. *Πηδάλιον*, Αθήνα,: 725-731.
10. Migne, J.-P., 1903. *Βιβλίον δεύτερον· Ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐκλογὴ τῆς τρίτης ἐξορίας,* έκδ. PG 99: 1115-1670.
11. Migne, J.-P., 1863. *Epistola Nicephori Contantinopolitani, Epistola ad Leonem III Papam*, έκδ. PG 100: 169-200.

12. Migne, J.-P., 1863. *Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως, Νικηφόρου Ἀντίρρησις καὶ ἀνατροπὴ τῶν παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς μαμωνᾶ κατὰ τῆς σωτηρίου τοῦ Θεοῦ Λόγου Σαρκώσεως ἀμαθῶς καὶ ἀθέως κενολογηθέντων ληρημάτων, Α΄,* έκδ. PG 100: 206-328.
13. Migne, J.-P., 1863. *Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως, Νικηφόρου Ἀντίρρησις καὶ ἀνατροπὴ τῶν παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς μαμωνᾶ κατὰ τῆς σωτηρίου τοῦ Θεοῦ Λόγου Σαρκώσεως ἀμαθῶς καὶ ἀθέως κενολογηθέντων ληρημάτων, Β΄,* έκδ. PG 100: 329-374.
14. Migne, J.-P., 1863. *Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως, Νικηφόρου Ἀντίρρησις καὶ ἀνατροπὴ τῶν παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς μαμωνᾶ κατὰ τῆς σωτηρίου τοῦ Θεοῦ Λόγου Σαρκώσεως ἀμαθῶς καὶ ἀθέως κενολογηθέντων ληρημάτων, Γ΄,* έκδ. PG 100: 375-534.
15. Migne, J.-P., 1863. *Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου γενομένου Κωνσταντινουπόλεως, Νικηφόρου Λόγος ὑπὲρ τῆς ἀμωμήτου καὶ καθαρᾶς καὶ εἰλικρινοῦς ἡμῶν τῶν χριστιανῶν πίστεως καὶ κατὰ τῶν δοξαζόντων εἰδώλοις προσκεκυνηκέναι,* έκδ. PG 100: 533-834.
16. Migne, J.-P., 1863. *Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ἀπολογητικός μικρὸς πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν περὶ τοῦ κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων πάλιν νέου σχίσματος,* έκδ. PG 100: 833-850.
17. Pitra, J. B., 1852. *Spicilegium Solesmense, Nicephori Antirrhetica*, v. 1, Paris. (επανέκδοση 1962).
18. Τσουγκαράκης, Δ., 1994. *Νικηφόρου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ἱστορία σύντομος* (μτφρ. Λ. Κωσταρέλη), Αθήνα.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

1. Δετοράκης, Θ., 2003. *Βυζαντινή Φιλολογία. Τα πρόσωπα και τα κείμενα*, τ. Β΄, Ηράκλειο: 409-411.
2. Δημητρακόπουλος, Φ., 2012. *Κατάλογος χειρογράφων Ιεράς Μονής Ευαγγελισμού Σκιάθου*, Αθήνα.

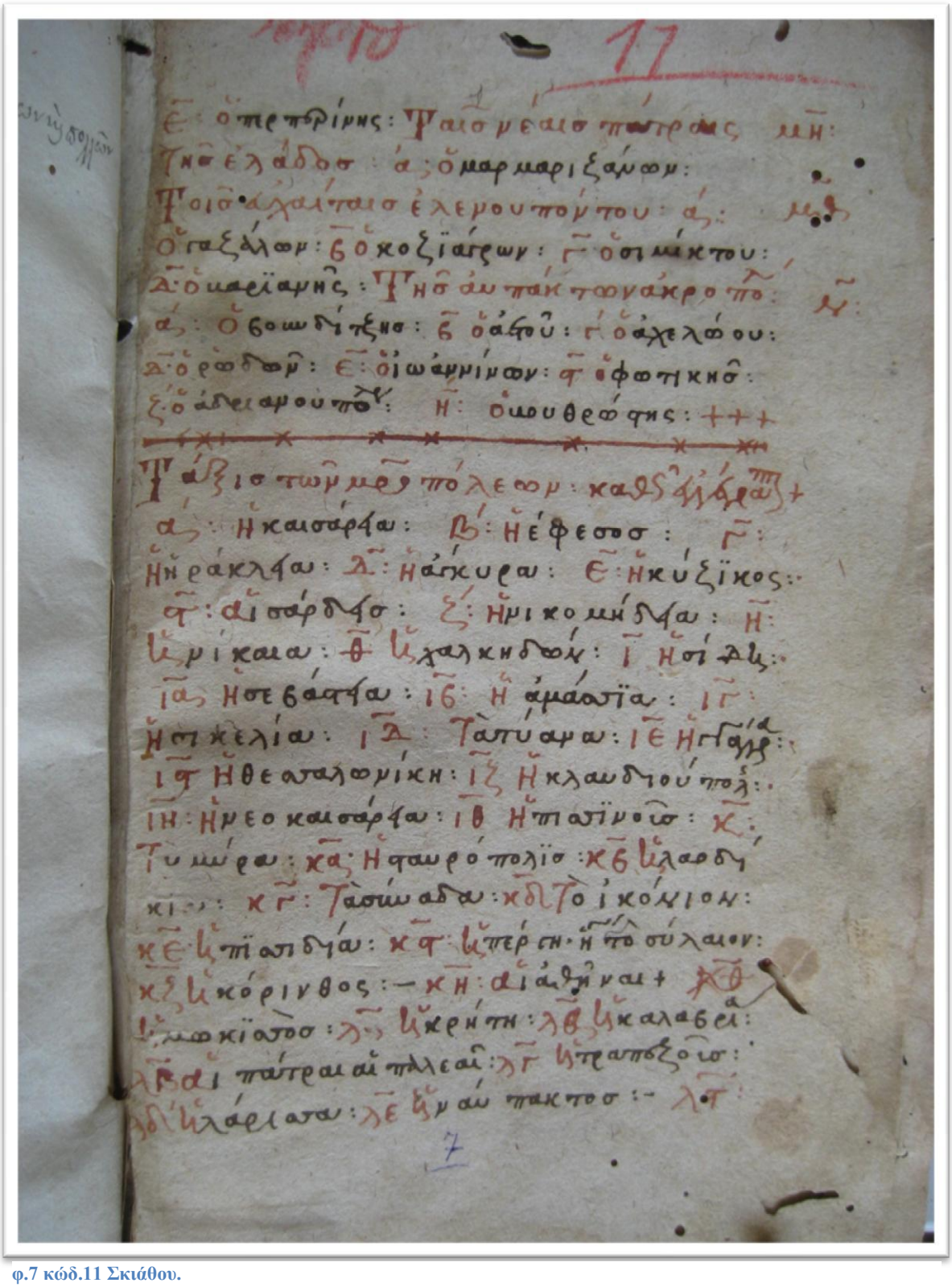
3. Δημητρακόπουλος Φ., 2008. *Από την Κύπρο στη Σκιάθο. Ο κώδ.11 Ευαγγελισμού Σκιάθου, α΄ μισό 14ου αι.,* Ι.Μ. Ευαγγελισμού Σκιάθου.
4. Hunger, H., 2001. *Βυζαντινή λογοτεχνία. Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών*, τ. 2, Αθήνα.
5. Καρπόζηλος, Α., 2002. *Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι* (8ος-10ος αι.), τ. 2, Αθήνα.
6. Μαρκόπουλος, Α., 1998, Η θέση του Χρονογράφου στη Βυζαντινή Κοινωνία, Νοοτροπία-Τεχνοτροπία, Αθήνα.
7. Ostrogorsky, G., 2002. *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους, τ. Α΄*, Αθήνα.
8. Τσουγκαράκης, Ν., 1966. «Νικηφόρος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια.* Αθήνα, τ. 9: 476-477.
9. Φειδάς, Β., 1994. *Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄, Μονοθελητισμός, Μονοενεργητισμός και η ΣΤ΄ Οικουμενική Σύνοδος,* Αθήνα.

Ξενόγλωσση

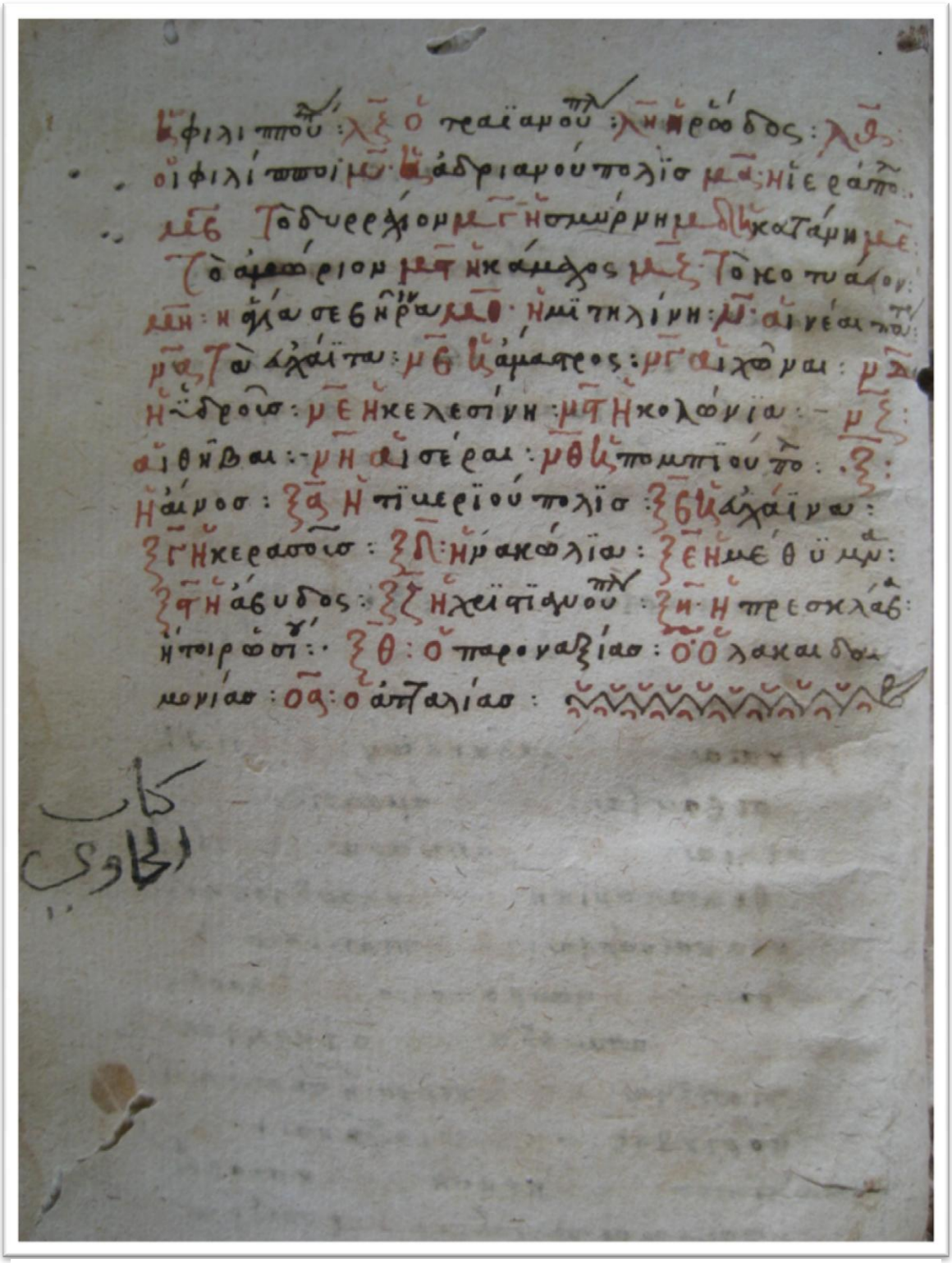
1. Alexander, P., 1958. *The Patriarch Nicephorus of Constantinople. Ecclesiastical policy and image worship in the Byzantine empire*, Oxford.
2. Blondel, C., 1876. *The Apocriticus of Macarius Magnes, Macarii Magnetis quae supersunt*, Paris.
3. Ehrhard, A., 1893. *Nicephorus,* Wetzer und Welte, Kirchenlexikon, 2η έκδ. Freiburg.
4. Ehrhard, E., 1936-1939. *Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen kirche*, v. 3, Leipzig.
5. Kazhdan, A. et allii. 1991. *Oxford Dictionary of Byzantium,* v. 3, New York.
6. Kraus, C., 2005. Daten und Tabellen von Herrschern, Bischöfen und biblischen Büchern, *Codices Manuscripti*, τ.52/53, Wien.
7. Mango, C., 1990. *Βυζάντιο, Η αυτοκρατορία της Νέας ρώμης*, Αθήνα.
8. Mango, C., 1986. Βυζάντιον, Αφιέρωμα στον Ανδρέα Στράτο "The Breviarium of the Patriarch Nicephorus," Αθήνα. τ. 2: 539-552.
9. Morton, S., 1956. *Notes on collections of manuscripts in Greece* ΕΕΒΣ, τ. 26: 380-393.

10. O’ Connell, P., 1972. “The ecclesiology of St. Nicephorus I (758-828) Patriarch of Constantinople”, στο *Orientalia Christiana Analecta* 194, Rome: 37-53.
11. Pitra, J. B., 1858. *Spicilegium solesmense,* v.4, Paris: 371-503.
12. Travis, J., 1984. *In Defense of the Faith: The Theology of Patriarch Nikephoros of Constantinople*, Brookline, Mass.
13. Treadgold, W. 2013. *The Middle Byzantine Historians*, Chennai, India: 26-37.
14. Visser, A. J., 1952. *Nikephoros und der Bilderstreit*, Haag.

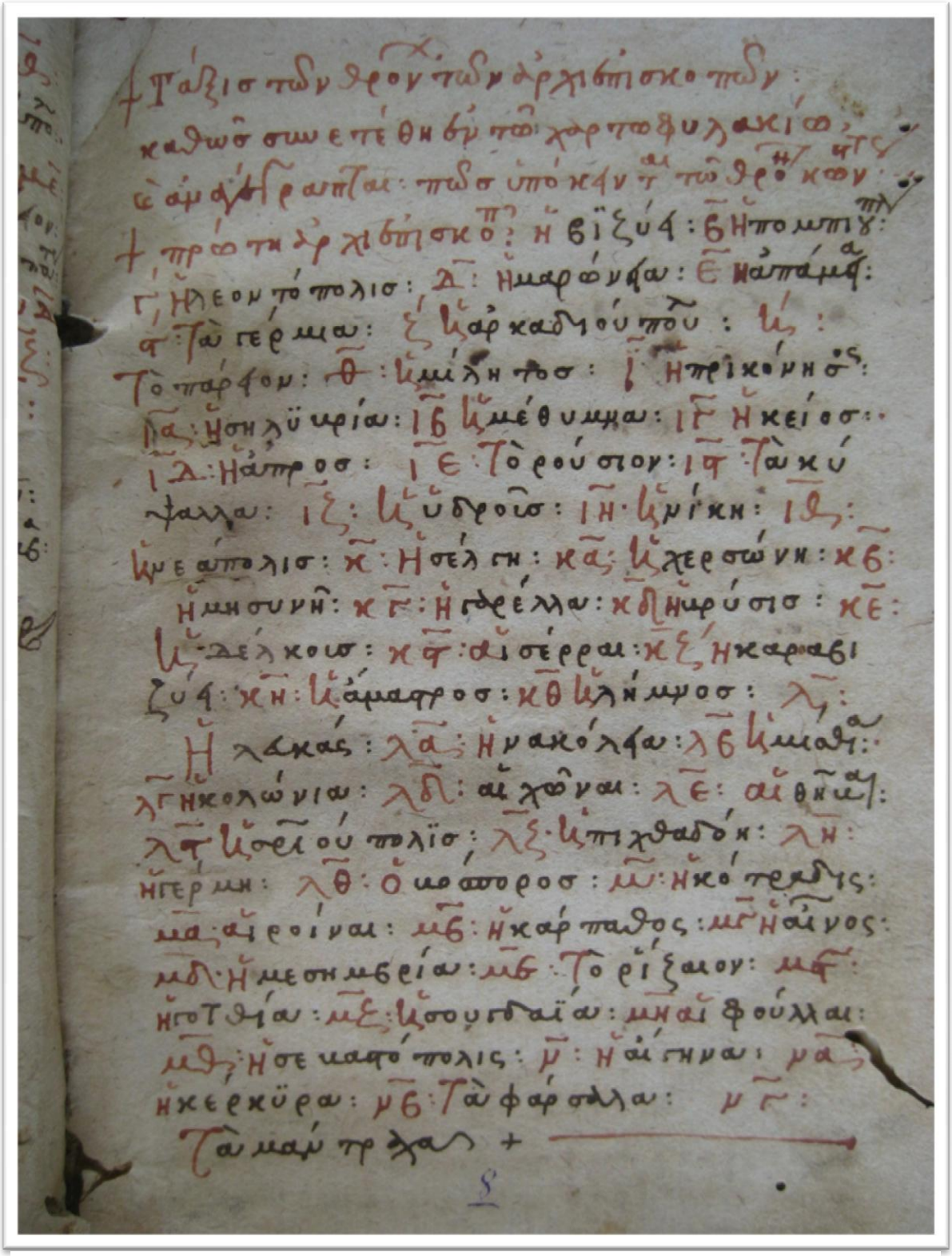
Παράρτημα

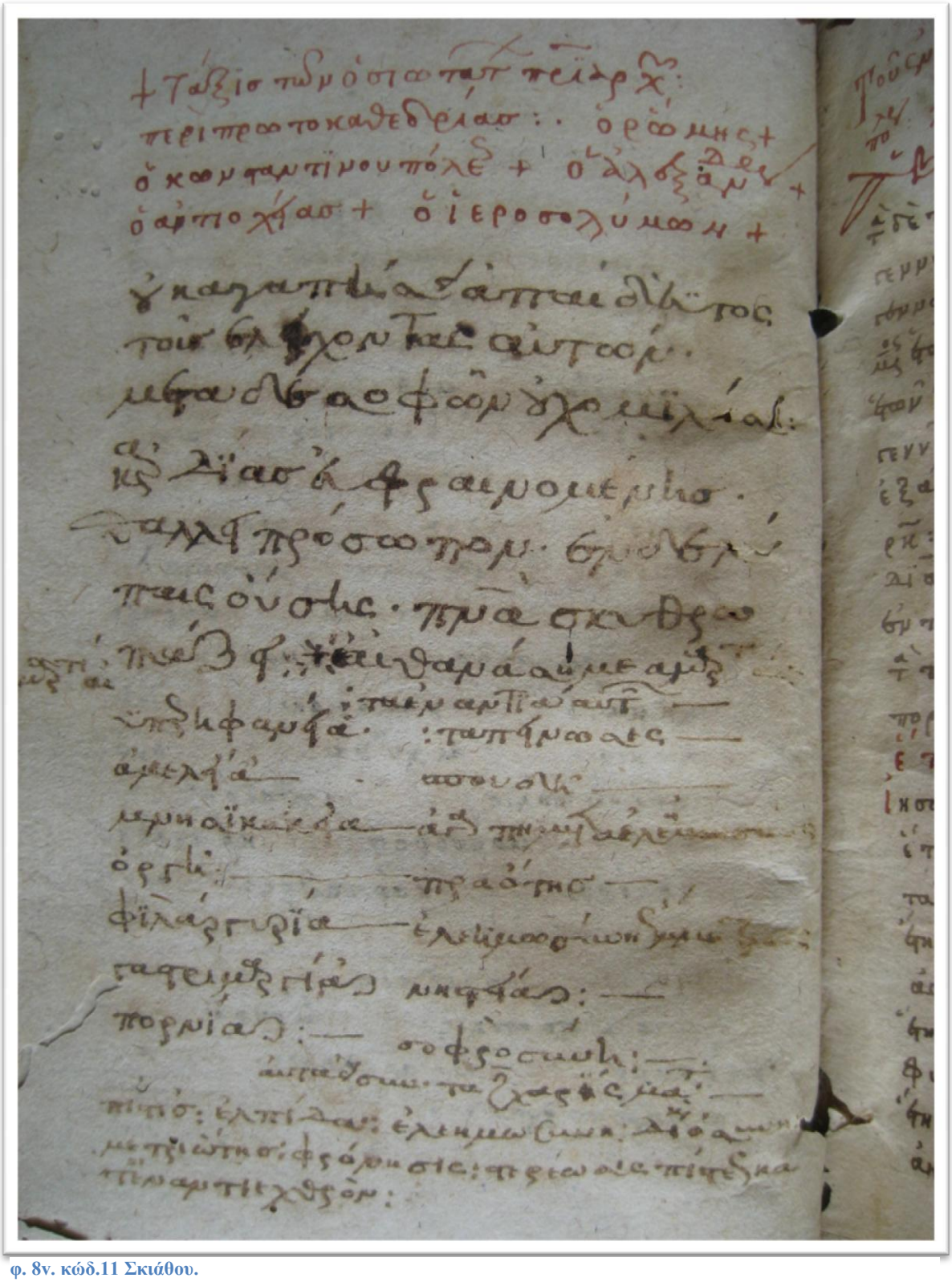
φ.7 κώδ.11 Σκιάθου.

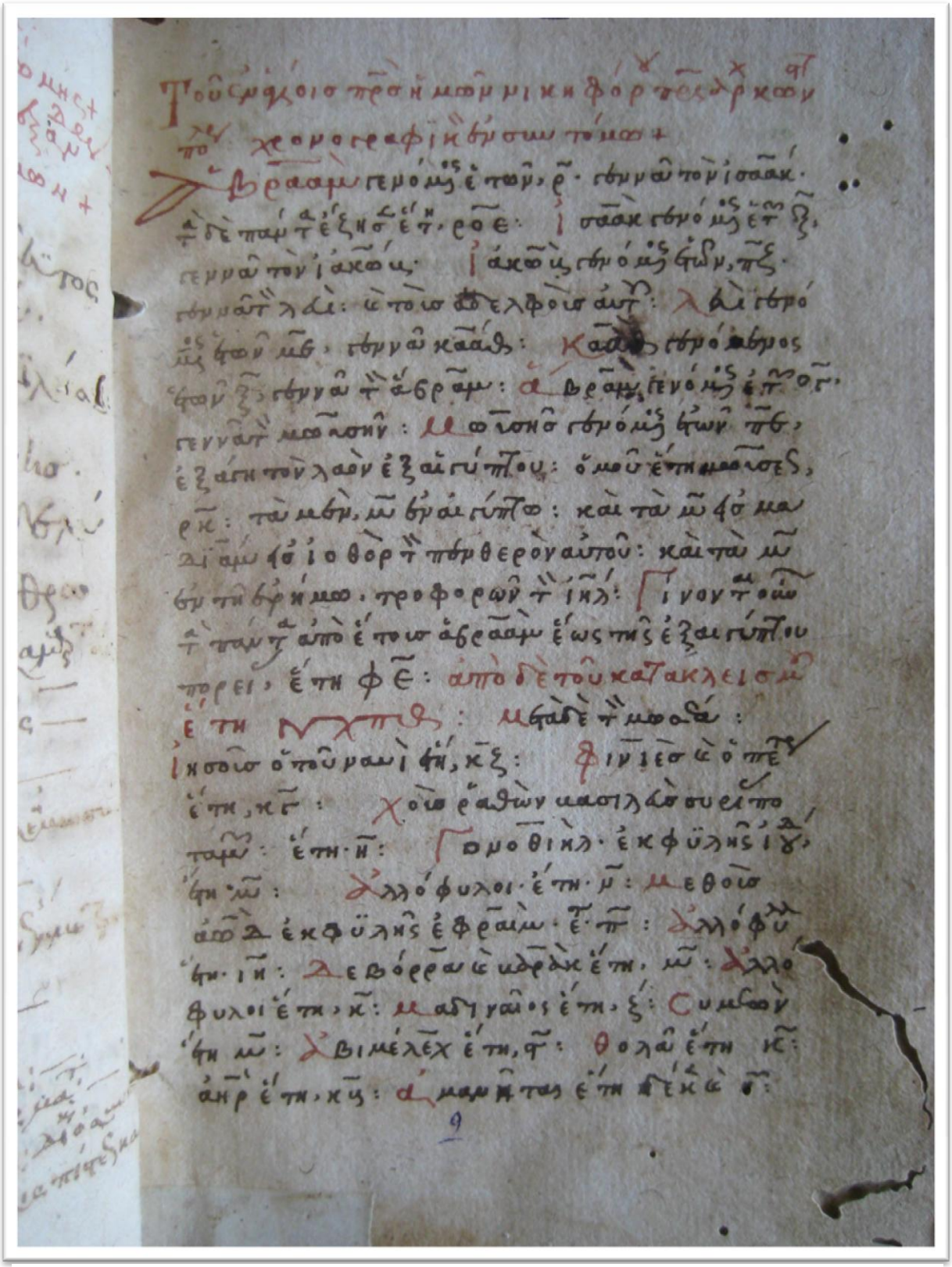
φ.7v. κώδ.11 Σκιάθου.

φ.8 κώδ.11 Σκιάθου.

φ. 8v. κώδ.11 Σκιάθου.

φ.9 κώδ.11 Σκιάθου.